

Prop. 18 L

(2010–2011)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i lov om pensjonstrygd for
sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere
og i enkelte andre lover (tilpasninger til
endret alderspensjon i folketrygden)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	5	Innføring av krav om inntektsbortfall for arbeidsavklaringspenger og uførepensjon – folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4	23
2	Bakgrunn for endringsforslagene	7		Innledning	23
3	Tilpasning av lov om pensjonstrygd for sjømenn og lov om pensjonstrygd for fiskere til endret alderspensjon i folketrygden fra 2011	9	5.1	Departementets vurdering og forslag	23
3.1	Gjeldende pensjonsordninger for sjømenn og fiskere	9	5.2	Ikraftsetting. Økonomiske og administrative konsekvenser ...	25
3.1.1	Pensjonstrygden for sjømenn	9	6	Oppretting og presisering av lovtekst	26
3.1.2	Pensjonstrygden for fiskere	10	6.1	Opprettinger og presiseringer i folketrygdloven og endringslov til denne	26
3.1.3	Samordning og tilpasning til andre pensjoner	11	6.1.1	Presisering av hvilket forholdstall/delingstall som skal benyttes	26
3.2	Høring – tilpasning av pensjonstrygden for sjømenn og pensjonstrygden for fiskere til endret alderspensjon i folketrygden fra 2011	11	6.1.2	Nærmere presiseringer i bestemmelsene om minste pensjonsnivå	26
3.2.1	Høringsforslaget	11	6.1.3	Regulering av satsene for minste pensjonsnivå og garantipensjon	27
3.2.2	Høringsinstanser	12	6.1.4	Unntak fra folketrygdloven ved krise i freds- og krigstid	27
3.2.3	Høringsinstansenes syn	13	6.2	Opprettinger og presiseringer i lov 25. juni 2010 nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009)	27
3.2.4	Videre arbeid med tilpasning av pensjonsordningene for sjømenn og for fiskere	14	6.2.1	Oppsatt alderspensjon	27
3.3	Departementets vurdering og forslag	15	6.2.2	Regulering av alderspensjon under utbetaling	28
3.3.1	Innledning	15	6.2.3	Bruk av forholdstall ved levealdersjusteringen	28
3.3.2	Regulering av sjømannspensjon og fiskerpensjon	15	6.3	Ikraftsetting. Økonomiske og administrative konsekvenser	28
3.3.3	Beregningen av overgangstillegget for sjømannspensjon	17	7	Merknader til de enkelte bestemmelsene	29
3.4	Ikraftsetting. Økonomiske og administrative konsekvenser	18	7.1	Merknader til endringene i lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn	29
4	Supplerende stønad	19	7.2	Merknader til endringene i lov 28. juni 1957 om pensjonstrygd for fiskere	30
4.1	Bakgrunn	19			
4.2	Høring	19			
4.3	Tilpasning av stønadsnivået	20			
4.4	Innføring av et krav om å nytte retten til alderspensjon mv. fullt ut	21			
4.5	Regulering av supplerende stønad og fradrag i supplerende stønad	22			
4.6	Ikraftsetting. Økonomiske og administrative konsekvenser	22			

7.3	Merknader til endringene i folketrygdloven	30
7.4	Merknader til endringene i lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg	31
7.5	Merknader til endringer i lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon)	31

7.6	Merknader til endringer i lov 25. juni 2010 nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009)	32
-----	---	----

	Forslag til lov om endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden)	33
--	--	-----------

Prop. 18 L

(2010–2011)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden)

*Tilråding fra Arbeidsdepartementet 19. november 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Arbeidsdepartementet legger i denne proposisjonen fram forslag til endringer i lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn, lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere og lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg.

Det blir i tillegg foreslått enkelte presiseringer og opprettinger i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven), lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) og i lov 25. juni 2010 nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009).

De viktigste forslagene er endringer i regelverket for pensjonstrygden for sjømenn og pensjonstrygden for fiskere og i lov om supplerende stønad for å tilpasse disse pensjonsytelsene til endringene i folketrygdens alderspensjon som skal gjelde fra 1. januar 2011.

Bakgrunnen for forslagene er endringene i reglene for alderspensjon i folketrygden som ble vedtatt ved lov 5. juni 2009 nr. 32 (ny alderspensjon) om endringer i folketrygdloven. Lovvedtaket innebærer at pensjonen nå skal kunne tas ut fleksibelt og gradert fra fylte 62 år. Uttaksreglene er nøytralt utformet, slik at den årlige pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Videre skal alderspensjonen levealdersjusteres, noe som blant annet innebærer at en må arbeide noe lenger for samme pensjon når levealderen øker. Pensjon under opptjening skal reguleres med lønnsveksten for lønnstakere. Alderspensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Reglene om ny regulering trer i kraft fra 1. januar 2011. En nærmere redegjørelse for bakgrunnen for lovforslagene er gitt i kapittel 2.

Kapittel 3 omhandler forslag til endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn og lov om pensjonstrygd for fiskere. Departementet foreslår at sjømannspensjon og fiskerpensjon under utbeta-

ling, og krigsfartstillegget som gis til sjømannspensjonen, skal reguleres som alderspensjon i folketrygden, dvs. at pensjonene fra 2011 skal reguleres med lønnsveksten fratrasket 0,75 prosent. Det foreslås også enkelte tekniske tilpasninger i reglene om beregning av overgangstillegget for sjømenn.

Forslaget skal bidra til at nødvendige tilpasninger i pensjonsordningene for sjømenn og for fiskere er på plass når endringene i reglene for alderspensjon i folketrygden som ble vedtatt ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven trer i kraft fra 1. januar 2011. Departementet varslet i Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) Om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) under punkt 1.4.7 at det på lengre sikt skal foretas en bredere gjennomgang av ordningene i samråd med partene med sikte på å finne fram til en varig løsning for pensjonstrygden for sjømenn og pensjonstrygden for fiskere tilpasset prinsippene i pensjonsreformen.

Departementet foreslår i kapittel 4 endringer i lov om supplerande stønad for personar med kort butid i Noreg. Endringene i kapitlet foreslås med bakgrunn i de endringene som ble vedtatt i folketrygdens alderspensjon ved lov 5. juni 2009 nr. 32.

I kapittel 5 foreslås det, som varslet i budsjettet for 2011, å innføre krav om inntektsbortfall for rett til arbeidsavklaringspenger og uførepensjon for personer over 62 år. Det foreslås at kravet likevel ikke skal gjelde dersom medlemmet ikke mottar ytelser som gjenlevende ektefelle eller har rett til uttak av hel alderspensjon.

I kapittel 6 foreslås det enkelte opprettinger og presiseringer i folketrygdloven, i lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) og i lov 25. juni 2010 nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009).

2 Bakgrunn for endringsforslagene

Bakgrunnen for lovforslagene i proposisjonen her er pensjonsreformen som skal omfatte alle deler av pensjonssystemet, både i og utenfor folketrygden. Det er blant annet nødvendig at lovfestede pensjonsordninger gjennomgås og justeres før det innføres blant annet fleksibelt pensjonsuttak og ny regulering av alderspensjon fra folketrygden fra 1. januar 2011.

Nye regler for alderspensjon fra folketrygden ble vedtatt ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon). Det ble blant annet innført nye opptjeningsregler, levealdersjustering og fleksibelt uttak fra 62 år i folketrygdens alderspensjon. Det ble også innført nye regler for regulering av alderspensjon.

I ny alderspensjon fra folketrygden skal inntektpensjonen opptjenes gjennom den enkeltes inntekt over livet, og alle opptjeningsår skal telle med. Pensjonsopptjeningen tilsvarende 18,1 prosent av inntekten fra første krone opp til 7,1 ganger folketrygdens grunnbeløp. Det opptjenes en pensjonsbeholdning ved at pensjonsopptjeningen tillegges pensjonsbeholdningen hvert år. Personer med liten eller ingen opptjening skal sikres en garantipensjon. Garantipensjonen avkortes med 80 prosent av opptjent inntektpensjon. Dermed får alle som har vært yrkesaktive en pensjon utover minstenivået. De nye opptjeningsreglene fases gradvis inn fra og med årskullene 1954–1962, og vil gjelde fullt ut for personer født i 1963 eller senere.

De nye reglene om fleksibelt uttak og levealdersjustering er gitt virkning fra 1. januar 2011 og skal gjelde både pensjon beregnet etter dagens opptjeningsregler og pensjon beregnet etter nye opptjeningsregler. Uttaksreglene innebærer at det kan tas ut hel eller delvis alderspensjon fra 62 år under forutsetning av at årlig pensjon fra 67 år minst tilsvarende minstepensjonen. Pensjonen kan graderes i 20, 40, 50, 60, 80 og 100 prosent. I tillegg kan en arbeide så mye en vil uten at pensjonen avkortes.

Levealdersjusteringen innføres fra 2011 for personer født i 1943 eller senere, og betyr generelt sett at en må jobbe noe lenger enn tidligere for samme pensjon dersom befolkningens leveal-

der øker. Ved en gitt uttaksalder innebærer levealdersjusteringen dermed at alderspensjonen reduseres ved økt levealder i befolkningen. I ny alderspensjon gjennomføres levealdersjusteringen ved at opptjent pensjon, dvs. pensjonsbeholdningen, deles på et delingstall som varierer mellom årskullene slik at delingstallene blir høyere hvis gjenstående levetid øker. Delingstallene sikrer at forventet nåverdi av samlede pensjonsutbetalinger er uavhengig av uttakstidspunktet, slik at pensjonen blir høyere jo senere den tas ut. Levealdersjustering og fleksibelt uttak av alderspensjon som er opptjent etter dagens regler, gjennomføres ved at opptjente rettigheter i form av grunnpensjon og tilleggspensjon (basispensjon) divideres med et forholdstall. Årlig pensjon blir dermed justert for uttakstidspunkt og for endringer i levealder.

Fra 2011 er det innført nye reguleringsregler for alle alderspensjonister i folketrygden. Alderspensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Reguleringen skjer med virkning fra 1. mai hvert år. Pensjon under opptjening skal fortsatt reguleres med lønnsveksten.

Også andre deler av pensjonssystemet er i ferd med å bli lagt om. Tariffpartene avtalte våren 2009 at dagens regler for offentlig tjenestepensjon (bruttoordningen) og AFP i offentlig sektor skal videreføres, men med nødvendige tilpasninger til de vedtatte endringene i folketrygden. For medlemmer av Statens pensjonskasse er gjeldende regler for AFP i statlig sektor videreført ved lov 25. juni 2010 nr. 28. AFP-ordningen i statlig sektor er også regulert i hovedtariffavtalen i statlig sektor. For Statens pensjonskasse og andre lovfestede offentlige tjenestepensjonsordninger er nødvendige tilpasninger til endringene i folketrygden gitt ved lov 25. juni 2010 nr. 29, som også omfatter nødvendige tilpasninger i samordningsloven.

Endringene trer i kraft 1. januar 2011, og innebærer at både alderspensjon fra offentlige tjenestepensjonsordninger (bruttopensjonen) og samordningsfradraget for alderspensjon fra folketrygden skal levealdersjusteres ved bruk av forholdstallene i folketrygden. Levealdersjustering og samordning skal skje tidligst fra 67 år. Dermed vil

personer som kan ta ut tjenstepensjon før 67 år fordi stillingen har særaldersgrense, for eksempel 60 år, få beregnet sin pensjon uten levealdersjustering og samordning fram til de fyller 67 år. I tilfeller der alderspensjon fra folketrygden er tatt ut tidligere enn 67 år, skal samordningen skje som om folketrygden var tatt ut ved 67 år. En individuell garanti for årskullene til og med 1958-kullet sikrer blant annet at personer med full opptjening (normalt 30 år) får en samlet pensjon fra folketrygden og tjenstepensjonsordningen etter levealdersjustering på minst 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved 67 år.

De vedtatte lovendringene innbærer videre at reguleringen av offentlige tjenstepensjoner og AFP endres fra 2011. Alderspensjon og AFP under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent, på samme måte som alderspensjonene i folketrygden. Oppsatte rettigheter, det vil si rettigheter for personer som fratrer sin stilling uten rett til straks å få pensjon, skal reguleres med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet.

I privat sektor innføres det en ny AFP ordning fra 2011 som er utformet etter de samme opptjenings- og uttaksprinsippene som er vedtatt for alderspensjon fra folketrygden. Tariffpartene ble

våren 2008 enige om denne omleggingen av AFP-ordningen. De nærmere reglene er lovfestet ved lov 19. februar 2010 nr. 5 om statstilskott til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskottsloven). Dermed vil AFP-ordningene i offentlig og privat sektor bygge på forskjellige prinsipper fra 2011.

Finansdepartementet har 22. oktober 2010 lagt fram forslag om rett til fleksibelt uttak av alderspensjon fra kollektiv tjenstepensjonsordning i privat sektor og individuelle pensjonsordninger, jf. Prop. 6 L (2010-2011) om endringer i foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven, lov om individuell pensjonsordning mv.

Departementet arbeider med et lovforslag om ny uføreytelse og ny alderspensjon til uføre, som planlegges fremmet i 2010. Ny uføreytelse kan ikke innføres fra 2011. Ved lov 4. juni 2010 nr. 17, jf. Prop. 82 L (2009–2010), er det vedtatt midlertidige regler for alderspensjon som skal gjelde fra fleksibelt uttak av alderspensjon innføres 1. januar 2011, samt opptjeningsregler for uførepensjonister i ny alderspensjon fra 2010. Departementet kommer tilbake til varige regler i forbindelse med lovforslaget om ny uføreytelse og ny alderspensjon til uføre.

3 Tilpasning av lov om pensjonstrygd for sjømenn og lov om pensjonstrygd for fiskere til endret alderspensjon i folketrygden fra 2011

3.1 Gjeldende pensjonsordninger for sjømenn og fiskere

3.1.1 Pensjonstrygden for sjømenn

Pensjonstrygden for sjømenn ble opprettet ved lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn. Pensjonstrygden for sjømenn omfatter som hovedregel norske statsborgere og personer som er fast bosatt i Norge som er ansatt som arbeidstakere på skip og visse flyttbare innretninger i sjøen som er innført i norsk skipsregister (NOR eller NIS) med minst 100 bruttotonn. På fiske- og fangstfartøyer omfattes bare arbeidstakere ansatt i visse stillinger om bord, ikke fiskere. Per 31. desember 2009 omfattet pensjonsordningen ca. 28 000 yrkesaktive personer.

Pensjonsalderen er som hovedregel 60 år. Den er mellom 60 og 65 år for arbeidstakere som begynte i tjeneste etter 31. desember 1968, og som har en opptjeningstid (pensjonsgivende fartstid) på mindre enn 120 farts måneder etter fylte 40 år. Redusert alderspensjon kan tas ut fra fylte 55 år dersom summen av pensjonsgivende fartstid og alder er 80 år eller mer. Det er et vilkår for å få alderspensjon før 62 år at sjømannen har sluttet å tjene opp pensjonsgivende fartstid og ikke har tilsvarende tjeneste på utenlandsk skip. Ellers kan pensjonen fritt kombineres med arbeidsinntekt.

For å få full alderspensjon kreves det minst 360 pensjonsgivende farts måneder (30 år). Minste opptjeningstid som gir rett til alderspensjon er 150 pensjonsgivende farts måneder (12 ½ år). Ved mindre enn 360 pensjonsgivende farts måneder avkortes pensjonen forholdsmessig. For den som har minst 12 måneders pensjonsgivende fartstid i pensjonstrygden for sjømenn kan opptjeningstid i pensjonstrygden for fiskere medregnes for å oppfylle minstekravet for rett til pensjon. Tiden som fisker får ikke betydning for beregningen av alderspensjonen fra pensjonstrygden for sjømenn.

Pensjonens størrelse utgjør en andel av folketrygdens grunnbeløp (G), som fra 1. mai 2010 er

75 641 kroner. Både pensjoner under opptjening, oppsatte rettigheter og pensjoner under utbetaling reguleres dermed årlig i takt med grunnbeløpet.

Årspensjonen for fartstid opptjent som overordnet sjømann er 0,91 prosent av grunnbeløpet per farts måned. Årspensjonen for fartstid som underordnet sjømann er 0,76 prosent av grunnbeløpet per farts måned når fartstiden er opptjent etter 30. april 1993 og 0,65 prosent av grunnbeløpet når fartstiden er opptjent før 1. mai 1993. Det innebærer at full alderspensjon opptjent som overordnet er om lag 247 800 kroner per år. For underordnede er fullt opptjent pensjon fra om lag 177 000 kroner per år til om lag til 207 000 kroner per år (maksimal framtidig pensjon). Det ytes barnetillegg på 10 prosent av alderspensjonen for hvert barn under 18 år som pensjonisten forsørger.

Etter nærmere regler ytes det et inntektsprøvd tillegg til personer som har vært i yrket fram mot pensjonsalderen og har en årlig pensjonsgivende inntekt mindre enn to ganger grunnbeløpet i folketrygden. Tillegget er midlertidig og gis til personer født til og med 1964. Størrelsen på tillegget trappes ned for framtidige årskull etter som det bygges opp tariffestede pensjoner i størstedelen av næringen. For personer som er 60 år i inneværende år (født i 1950), er det inntektsprøvede tillegget 14 prosent av ordinær alderspensjon.

Det utbetales et engangsbeløp (tilbakebetaling av pensjonsavgift) etter nærmere regler for personer som ikke har opptjent nok fartstid til å få pensjon.

Etter overgangsregler ytes det alderspensjon etter 67 år etter fastlåste pensjonssatser (nominelt fast) for fartstid opptjent før 1. januar 1967. Det er et krav at pensjonisten fylte 67 år før 1. januar 2001. Overgangsordningen omfatter også krigsfartstillegg og enkepensjon. I 2009 mottok 8217 alders- og enkepensjonister krigsfartstillegg.

Dersom alderspensjonen fra pensjonstrygden for sjømenn var høyere enn en ugradert alders-

pensjon fra folketrygden ved 67 år, utbetaler pensjonstrygden differansen som et overgangstillegg til folketrygdytelsen. Visse ytelser holdes utenfor ved beregning av overgangstillegget, blant annet det inntektsprøvede tillegget. For rett til slikt overgangstillegg er det et krav om pensjonsgivende fartstid før 1967. Dersom pensjonen fra folketrygden øker utover det som skyldes at grunnbeløpet forhøyes, dvs. ordinær pensjonsregulering, reduseres overgangstillegget med det overskytende. Dersom uførepensjon fra folketrygden og visse andre ytelser er lavere enn sjømannspensjonen skal det også gis et overgangstillegg som tilsvarer forskjellen.

Finansieringen av sjømannspensjonene skjer gjennom et utligningsprinsipp. Det vil si at de årlige pensjonsutgiftene i utgangspunktet dekkes løpende. Etter loven dekkes utgiftene til ytelsene og trygdens administrasjon ved avgift på arbeidstakere og rederier, tilskudd fra trygdens fond og tilskudd fra staten. Det ordinære statstilskuddet dekker hovedsakelig tillegg for fartstid under andre verdenskrig. Trygden er garantert av staten som fra 2003 har bidratt med et garantitilskudd til ordningen. Dette skyldes at inntektene fra avgifter og fondsavkastning mv. i de senere årene ikke har vært store nok til å dekke pensjonsforpliktelsene. I 2008 var samlede utgifter i ordningen 1375 millioner kroner, og garantitilskuddet utgjorde om lag 467 millioner kroner. Det er forventet at ordningen vil være fullt ut selvfinansiert (uten statlig garantitilskudd) igjen fra 2017.

Pensjonstrygden for sjømenn administrerer pensjonsordningen for sjømenn. Om lag 7000 personer mottok i 2009 pensjon før fylte 67 år. Gjennomsnittlig pensjon i 2009 var vel 160 000 kroner, eller om lag 2,3 ganger folketrygdens grunnbeløp (G). I tillegg mottok i underkant av 6000 personer pensjon etter fylte 67 år, og gjennomsnittlig årlig pensjon for denne gruppen var noe over 11 000 kroner. I overkant av 6000 personer mottok enkepensjoner, og gjennomsnittlig årlig pensjon for denne gruppen utgjorde vel 14 000 kroner. Antall mottakere av pensjon etter 67 år og enkepensjon reduseres betydelig hvert år, da disse ordningene er opphevet for nye tilfeller og fases ut.

3.1.2 Pensjonstrygden for fiskere

Pensjonstrygden for fiskere ble opprettet ved lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere. Pensjonstrygden for fiskere omfatter som utgangspunkt alle fiskere som er registrert på blad B i fiskermanntallet, dvs. personer som har

fiske og fangst som heltidsyrke. Medlemskapet i ordningen er obligatorisk, også når medlemmet har tjent opp full pensjon i ordningen. Det gjelder enkelte unntak fra medlemskapsplikten, bl.a. dersom personen er omfattet av pensjonstrygden for sjømenn. Per 14. januar 2010 var det registrert 10 210 personer på blad B. Av disse var det 5694 som innbetalte medlemspremie til Pensjonstrygden for fiskere. Resterende var unntatt fra trygdeplikt etter § 2 nr.1 i lov om pensjonstrygd for fiskere.

Pensjonstrygden for fiskere er en tidligpensjonsordning som yter alderspensjon fra fylte 60 til 67 år. Det ytes barnetillegg på 30 prosent av grunnbeløpet per barn under 18 år. Formålet med fiskerpensjonen er å være en nedtrappingspensjon. Den er ikke ment som en fulltids pensjonsordning, og pensjonen kan fritt kombineres med fortsatt arbeidsinntekt, også innenfor næringen.

Full alderspensjon tjenes opp etter 1560 premieuker (30 år). Minste opptjeningstid som gir rett til alderspensjon er 750 premieuker (14,4 år). Ved mindre enn 1560 premieuker avkortes pensjonen forholdsmessig. En fisker som har opptjent mer enn 75 premieuker, men mindre enn 750 premieuker ved fylte 60 år, og ikke mottar uførepensjon mv., kan få tilbakebetalt innbetalt premie etter nærmere regler.

Opptjening i pensjonstrygden for sjømenn kan medregnes for å oppfylle minstekravet for rett til pensjon når personen har opparbeidet minst 12 pensjonsgivende farts måneder. Godskrevet opptjeningstid som sjømann vil ikke få betydning for beregningen av pensjonen utover å oppfylle kravet til minste opptjeningstid.

Pensjonens størrelse utgjør en andel av folketrygdens grunnbeløp. Pensjoner under opptjening, oppsatte rettigheter og pensjoner under utbetaling reguleres dermed årlig i takt med grunnbeløpet. Full årlig alderspensjon utgjør 1,6 ganger grunnbeløpet.

Pensjonstrygden for fiskere finansieres av næringen selv gjennom et utligningssystem, der utgiftene i ett år i prinsippet skal dekkes av inntekter i det samme året. Finansieringskildene er medlemspremie og omsetningsavgift på fisk. Medlemspremien fastsettes årlig ved kongelig resolusjon. Det er bygget opp et likviditetsfond som fungerer som en buffer ved variasjoner i inntektene, og som i en del år har bidratt til å dekke deler av pensjonsforpliktelsene. Trygden er garantert av staten, men garantiansvaret er ikke utløst for ordningen. I 2008 var samlede utgifter i ordningen om lag 133 millioner kroner. Inntektene fra medlemspremie utgjorde om lag 27 milli-

oner kroner og omsetningsavgift utgjorde 29 millioner kroner. Likviditetsfondet bidro med om lag 77 millioner kroner.

Garantikassen for fiskere administrerer pensjonstrygden for fiskere. I 2009 var det 2051 pensjonister i fiskerpensjonsordningen. Gjennomsnittlig pensjon utgjorde i underkant av folketrygdens grunnbeløp, og var således betydelig lavere enn 1,6 ganger folketrygdens grunnbeløp, som utgjør full pensjon. Årsaken er at mange fiskere ikke har full opptjeningstid. Antall pensjonister i pensjonstrygden for fiskere har økt i perioden 2003–2008. Gjennomsnittlig pensjon målt i folketrygdens grunnbeløp og gjennomsnittlig opptjeningstid har blitt noe redusert i de senere årene.

3.1.3 Samordning og tilpasning til andre pensjoner

Forholdet mellom alderspensjon fra pensjonstrygden for sjømenn og alderspensjon fra pensjonstrygden for fiskere, og uførepensjon eller visse andre ytelser fra folketrygden, er regulert i lov om pensjonstrygd for sjømenn og lov om pensjonstrygd for fiskere. For øvrig gjelder – med visse unntak – samordningsloven (lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser).

Det er bestemt i sjømannspensjonstrygdloven og fiskerpensjonsloven at alderspensjonen (sjømannspensjonen eller fiskerpensjonen) faller bort når pensjonisten har uførepensjon, foreløpig uførestønad eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden for hel uførhet. Er ytelsen fra folketrygden gradert, faller en tilsvarende del av sjømannspensjonen eller fiskerpensjonen bort. Tilsvarende gjelder når pensjonisten mottar full eller gradert avtalefestet pensjon (AFP). Dette gjelder i dag all AFP i privat sektor og AFP i offentlig sektor fram til 65 år. Fra 65 år skal AFP til arbeidstakere i offentlig sektor samordnes etter reglene for tjenstepensjoner. Da kommer samordningsloven § 7 til anvendelse.

Samordningsloven har bestemmelser som begrenser samlet pensjonsutbetaling når en person har pensjon samtidig fra flere pensjonsordninger som omfattes av loven, bl. a. folketrygden, lovfestede tjenstepensjonsordninger og tjenstepensjonsordninger for offentlig ansatte, samt personskadetrygder (krigspensjoner og pensjon etter loven om yrkesskadetrygd fra 1958 eller tidligere ulykkestrygdlovgivning).

Det skal foretas samordningsfradrag i sjømannspensjonen eller fiskerpensjonen etter samordningsloven dersom pensjonisten også har etterlattepensjon fra folketrygden.

Samordningsloven gjelder også dersom pensjonisten har alderspensjon (eller uførepensjon) fra en annen tjenstepensjonsordning. Hovedregelen er da at summen av pensjonene ikke skal overstige full pensjon i den pensjonsordningen der pensjonen er sist opptjent. Overstiges dette taket settes pensjonen som er sist opptjent ned med det overskytende beløpet.

3.2 Høring – tilpasning av pensjonstrygden for sjømenn og pensjonstrygden for fiskere til endret alderspensjon i folketrygden fra 2011

3.2.1 Høringsforslaget

Departementet sendte 5. juli 2010 på høring et forslag om midlertidige tilpasninger av pensjonsordningene for fiskere og sjømenn til endret alderspensjon i folketrygden fra 1. januar 2011. Høringsfristen var 5. oktober 2010.

Departementet foreslo i i høringsnotatet at sjømannspensjon og fiskerpensjon kan ytes fullt ut ved siden av alderspensjon fra folketrygden mellom 62 og 67 år. Som nevnt i kapittel 2 er uttaksreglene for alderspensjon fra folketrygden fra 1. januar 2011 nøytralt utformet. Det vil si at samlet pensjon over livsløpet blir den samme uavhengig av når pensjonen tas ut. Dersom en skulle innført samordning, ville de som tar ut alderspensjon fra folketrygden før 67 år samtidig med sjømannspensjon eller fiskerpensjon, få mindre pensjon over livsløpet enn om alderspensjonen tas ut fra 67 år eller senere. Videre vises det til at pensjon fra tidligpensjonsordningene for sjømenn og fiskere har vesentlige likhetstrekk med offentlig tjenstepensjon som tas ut før 67 år (særaldersgrensepensjon). For særaldersgrensepensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger før 67 år er det vedtatt ved lov 25. juni 2010 nr. 29 at det ikke skal foretas samordning før pensjonisten fyller 67 år, jf. samordningsloven § 24. Etter departementets vurdering bør en kunne legge samme prinsipp for samordning til grunn også for sjømannspensjon og fiskerpensjon. Departementet foreslo på denne bakgrunn at det ikke skulle foretas samordning mellom fiskerpensjon og sjømannspensjon med alderspensjon fra folketrygden som tas ut før fylte 67 år.

Videre var departementets forslag i høringsnotatet at det ikke skal innføres levealdersjustering av sjømannspensjon og fiskerpensjon fra 2011. Ved levealdersjustering for alderspensjonen i folketrygden er det utarbeidet egne forholdstall og

delingstall for beregningen. Levealdersjusteringen tar utgangspunkt i alderspensjonen ved 67 år for 1943-kullet. For senere årskull vil pensjonene justeres i tråd med endringene i levealderen. Forholdstall og delingstall som er fastsatt i folketrygden forutsetter livsvarig pensjon. Sjømannspensjon og fiskerpensjon er tidsbegrensede alderspensjoner som gis over perioden 60-66 år. Levealdersjustering av sjømannspensjon og fiskerpensjon vil innebære en justering på bakgrunn av endringene i levealder (reduisert dødelighet) i den perioden pensjonene utbetales, det vil si fra 60 til 67 år. Det må i tilfelle utarbeides egne levealdersjusteringsfaktorer for disse to ordningene. Det bør også være mulig for den enkelte å kompensere for levealdersjusteringen ved å utsette uttaket noe.

Etter departementets vurdering er det ikke hensiktsmessig å levealdersjustere sjømannspensjon og fiskerpensjon. Dette fordi det kun er små endringer i dødeligheten i årene før 67 år, og den økonomiske effekten av å levealdersjustere sjømannspensjon og fiskerpensjon vil være svært liten både for den enkelte pensjonist og for ordningene. Det vises til at det heller ikke vedtatt særlige bestemmelser om levealdersjustering av særaldersgrensepensjoner fra offentlige tjenstepensjonsordninger før 67 år.

I høringsnotatet foreslo departementet at sjømannspensjon og fiskerpensjon under opptjening, og oppsatte rettigheter, skal reguleres med lønnsveksten. Videre foreslo departementet i høringsnotatet at sjømannspensjon og fiskerpensjon under utbetaling skal reguleres som alderspensjon i folketrygden, det vil si med lønnsveksten fratrullet 0,75 prosent. Samtidig ble det foreslått at krigsfartstillegget, som ytes til sjømannspensjonister som har fartsmåneder mellom 1. september 1939 og 31. desember 1945 gjøres nominelt fra 1. januar 2011, ved at det settes til kroneverdien av grunnbeløpet per 1. mai 2010. Bakgrunnen for forslaget er at sjømannspensjon og fiskerpensjon i mange år har fulgt samme regulering som alderspensjon i folketrygden. Når denne reguleringen endres fra 2011, og også innføres for AFP og de alminnelige offentlige tjenstepensjonsordningene, er det etter departementets vurdering naturlig at også sjømannspensjon og fiskerpensjon får tilsvarende regulering. Når det ble foreslått å endre reguleringen av sjømannspensjonen, vil det heller ikke lenger være naturlig å regulere krigsfartstillegget i takt med utviklingen i grunnbeløpet.

Når det gjelder tilpasning av sjømannspensjon og fiskerpensjon til avtalefestet pensjon (AFP), la

departementet til grunn i høringsnotatet at sjømannspensjon og fiskerpensjon fortsatt skal tilpasses AFP i offentlig sektor etter de særskilte bestemmelsene i sjømannspensjonstrygdloven og fiskerpensjonsloven før 65 år, og samordnes etter reglene i samordningsloven etter 65 år. Videre ble det foreslått at ny AFP i privat sektor fra 2011 kan ytes ved siden av sjømannspensjon og fiskerpensjon, mens de særskilte bestemmelsene i sjømannspensjonstrygdloven og fiskerpensjonsloven fortsatt skal gjelde for AFP som ytes etter gamle regler i privat sektor.

Til sist i høringsnotatet foreslo departementet enkelte tekniske endringer i beregningen av overgangstillegget som gis dersom alderspensjonen fra pensjonstrygden for sjømenn var høyere enn en ugradert alderspensjon fra folketrygden ved 67 år. Slikt tillegg gis også dersom uførepensjon fra folketrygden og visse andre ytelser er lavere enn sjømannspensjonen.

3.2.2 Høringsinstanser

Høringsnotatet ble sendt til følgende høringsinstanser:

- Finansdepartementet
- Fiskeri- og kystdepartementet
- Nærings- og handelsdepartementet
- Arbeids- og velferdsdirektoratet
- Garantikassen for fiskere
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Statens pensjonskasse
- Statens Seniorråd
- Det norske maskinistforbund
- Finansnæringens Fellesorganisasjon
- Fiskebåtrederne forbund
- Norges Fiskarlag
- Norges Fiskarkvinnelag
- Norges Rederiforbund
- Norsk Pensjonistforbund
- Norsk Sjømannsforbund
- Norsk Sjøoffisersforbund
- Rederienes Landsforening

Følgende instanser har uttalt seg:

- Arbeids- og velferdsdirektoratet
- Garantikassen for fiskere
- Pensjonstrygden for sjømenn
- Fiskebåtrederne forbund
- Norges Fiskarlag
- Norges Rederiforbund
- Rederienes Landsforening

Endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden)

- Sjømannsorganisasjonenes Fellessekretariat (Norsk Sjøoffisersforbund, Det norske maskinistforbund og Norsk Sjømannsforbund)

I tillegg har følgende instanser som ikke har fått høringsnotatet tilsendt avgitt merknader:

- Felleskontoret for LO-NHO-ordningene
- Nordland Fylkes Fiskarlag
- Norges Kystfiskarlag
- Sogn og Fjordane Fiskarlag

Følgende instanser uttaler at de ikke har merknader til forslaget:

- Fiskeri- og kystdepartementet
- Nærings- og handelsdepartementet
- Statens Pensjonskasse
- Finansnærings Fellesorganisasjon

3.2.3 Høringsinstansenes syn

Fleksibelt uttak av alderspensjon, forholdet til AFP i privat og offentlig sektor og levealdersjustering

Departementets forslag i høringsnotatet om at sjømannspensjon og fiskerpensjon skal kunne ytes fullt ut ved siden av alderspensjon fra folketrygden som tas ut før 67 år, har fått tilslutning fra de høringsinstansene som har uttalt seg om dette. Det gjelder blant annet *sjømannsorganisasjonene* (Sjømannsorganisasjonenes Fellessekretariat som representerer Det norske maskinistforbund, Norsk Sjøoffisersforbund og Norsk Sjømannsforbund), *Norges Fiskarlag* og *Norges Rederiforbund*. Høringsinstansene slutter seg også til departementets forslag om at det ikke skal foretas levealdersjustering av sjømannspensjon og fiskerpensjon. Høringsinstansene er videre enig i departementets forslag om at dagens regler for tilpasning/samordning av sjømannspensjon og fiskerpensjon og AFP i offentlig sektor, eller AFP i privat sektor etter gamle regler, fortsatt skal gjelde.

De fleste instansene som har uttalt seg er også enige i at sjømannspensjon og fiskerpensjon ikke skal samordnes med ny AFP i privat sektor. *Rederienes Landsforening* støtter imidlertid ikke forslaget, og viser til at «ytelsen har funksjon av å være tidligpensjon.» Departementet vil peke på at ny AFP i privat sektor har nøytrale uttaksregler. Det vil si at samlet pensjon over livsløpet blir den samme uavhengig av når pensjonen tas ut. Der- som en skulle foretatt samordning, ville de som tar ut ny AFP i privat sektor før 67 år samtidig med sjømannspensjon eller fiskerpensjon, få min-

dre pensjon over livsløpet enn om ny AFP tas ut fra 67 år eller senere.

Regulering av sjømannspensjon og fiskerpensjon

Når det gjelder forslaget om at sjømannspensjon og fiskerpensjon under utbetaling skal reguleres som alderspensjon i folketrygden fra 1. januar 2011, har mange av høringsinstansene innvendinger. Dette gjelder bl.a. *sjømannsforbundene*, *Norges Fiskarlag*, *Garantikassen for fiskere*, *Norges Rederiforbund* og *Rederienes Landsforening*. *Fiskebåtredernes Forbund* gir uttrykk for at de støtter departementets forslag til ny regulering i det de viser til at det er naturlig at pensjonsordningene for sjømenn og fiskere omfattes av de samme endringer som de øvrige sektorer i næringslivet.

Både *sjømannsforbundene* og *Norges Fiskarlag* uttaler at pensjonstrygdene for sjømenn og fiskere er selvstendige ordninger som kan ha en egen regulering, uavhengig av den som gjelder for folketrygden og AFP i privat sektor. De samme instansene mener endret regulering fører til en svekket pensjonsytelse. *Norges Fiskarlag* uttaler:

«Ytelserne i ordningene er definert som en prosent av G, og departementets forslag vil føre til at ytelsen målt i andel av G vil bli gradvis lavere i årene pensjonen utbetales. Fiskarlaget ser på dette som en svekkelse av ordningene og som et uheldig brudd på forutsetningen om forutsigbarhet når det gjelder nivået på ytelsen.»

Norges Rederiforbund og *Rederienes Landsforening* er opptatt av forholdet mellom innbetalingene til ordningene og utbetalingene.

Norges Rederiforbund hevder at «innbetalingene som foretas av rederiene og deres ansatte er mer enn tilstrekkelig til å dekke de pensjonsrettigheter som opparbeides,» jf. punkt 3.2.4. *Rederiforbundet* mener da at «disse forhold gjør at de endringer som er besluttet for folketrygden ikke bør medføre begrensinger av noen art av de rettigheter som sjømenn hittil har opparbeidet i Pensjonstrygden for sjømenn.» Innvendingen gjelder også forslaget til endret regulering.

Rederienes Landsforening framholder at «der- som pensjonen etter uttakstidspunktet ikke skal reguleres med hele lønnsveksten, skal rederiene også få sin del av reduksjonen i forhold til innbetalingen. Slik forslaget er lagt opp, blir det bare staten som får mindre innbetalinger. Vi foreslår derfor at det gjennomføres beregninger på hvor mye rederiinnbetalingen kan reduseres.»

Flere av høringsinstansene har hatt merknader til forslaget om å endre reguleringen av krigsfartstillegget i lov om pensjonstrygd for sjømenn § 28. *Sjømannsorganisasjonene* går i mot forslaget, i det det vises til at dette er en ytelse som er i ferd med å fases ut. Det vises videre til at en reduksjon i denne ytelsen vil kunne oppfattes som en «frarøving av anerkjennelse for deres betydelige innsats.» Forbundene krever at krigsfartstillegget forblir slik reglene er i dag.

Pensjonstrygden for sjømenn anbefaler at krigsfartstillegget reguleres på samme måte som de øvrige pensjonene i pensjonstrygden for sjømenn.

Overgangstillegget i lov om pensjonstrygd for sjømenn

Enkelte av høringsinstansene har også innvendinger mot departementets forslag til tekniske endringer i beregningen av overgangstillegget som gis til sjømenn dersom sjømannspensjonen var høyere enn folketrygdytelsen. *Sjømannsorganisasjonene* er enig i at en ved vurdering av om det foreligger en reduksjon i pensjonsytelsen ved overgang fra sjømannspensjon til alderspensjon i folketrygden legger opptjente rettigheter ved 67 år til grunn, uavhengig av når folketrygden faktisk tas ut.

Pensjonstrygden for sjømenn påpeker i sin merknad at begrepet «ugradert» pensjon ikke er beholdt i lovteksten, og foreslår at begrepet tas inn igjen i lovforslaget, eller at det fremgår på annen måte av lovteksten at overgangstillegget vil reduseres forholdsmessig i samsvar med pensjonsuttaksgraden. Det bemerkes videre at for overgangstilleggene må beregningen foreas manuelt. Dette antas ikke å medføre noen stor belastning for administrasjonen, siden antall overgangstillegg utgjør mindre enn fem personer per måned, og at ordningen snart vil være faset ut.

Norges Rederiforbund har innvendinger mot departementets forslag. Rederiforbundet framholder at dersom pensjonen fra folketrygden øker ut over det som skyldes at pensjonene reguleres, så må overgangstillegget hjemlet i sjømannspensjonstrygdloven reduseres. Rederiforbundet anser på prinsipielt grunnlag at det må hensyntas til at sjømannspensjonen finansieres av partene i arbeidslivet, og det er derfor irrelevant hvilke ytelser som mottas fra folketrygden.

3.2.4 Videre arbeid med tilpasning av pensjonsordningene for sjømenn og for fiskere

De fleste høringsinstansene som har uttalt seg er mest opptatt av at det langsiktige arbeidet med å tilpasse pensjonsordningene for sjømenn og fiskere til prinsippene i pensjonsreformen må komme i gang så raskt som mulig. I forbindelse med endringene i folketrygdens alderspensjon, er det forutsatt at departementet vil vurdere tilpasning av pensjonsordningene for sjømenn og fiskere til endringene i folketrygdens alderspensjon i samråd med rederienes, sjømennenes og fiskernes organisasjoner, og deretter legge fram forslag til endringer i de aktuelle lovene, jf. Ot. prp. nr. 37 (2008-2009) Om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) under punkt 1.4.7. For å komme fram til en varig løsning for pensjonsordningene for sjømenn og fiskere, som er tilpasset de grunnleggende prinsippene i pensjonsreformen, vil det være behov for en større gjennomgang av de to ordningene.

Det har ikke vært anledning til å foreta de grunnleggende vurderingene i samråd med sjømennenes og fiskernes organisasjoner før endringene i folketrygdens alderspensjon trer i kraft fra 1. januar 2011. Departementet forutsetter at forslaget til nødvendige tilpasninger fra 2011 ikke legger føringer eller bindinger for arbeidet med en varig løsning for de to ordningene.

Flere av høringsinstansene har uttalt seg om endringene i ordningene som bør vurderes på lang sikt. *Norges Fiskarlag* uttaler om dette:

«Fiskarlaget viser til at det er klare ulikheter mellom de to ordningene og legger til grunn at det vil bli en egen prosess for pensjonstrygden for fiskere. Fiskarlaget forutsetter at organisasjonen blir invitert til å delta aktivt i dette arbeidet fra starten av.

Norges Fiskarlag vil understreke at det er viktig at arbeidet med en varig løsning kommer i gang så snart som mulig. Fiskarlaget viser til at fiskerne har ventet svært lenge på å få til endringer i pensjonsforholdene, spesielt i forhold til den uholdbare samordningen mellom fiskerpensjon og uførepensjon.»

Også *Sogn og Fjordane Fiskarlag* og *Norges Kystfiskarlag* mener samordningen av fiskerpensjon og uførepensjon må vurderes på nytt i forbindelse med gjennomgangen av pensjonstrygden for fiskere i lys av pensjonsreformen.

Norges Rederiforbund viser til Sjømannspensjonsutvalgets utredning i NOU 1999: 6 Sjømannspensjon, og en egen utredning «Utredning vedrørende en privat fondsopbygget pensjonsordning for sjømenn» som ble utarbeidet i tilknytning til denne. I utredningen fremkommer det at dagens innbetalinger av lønn for den ansatte og for arbeidsgiver, til sammen 5,35 prosent av lønnsmassen, vil kunne finansiere en innskuddsbasert tjenestepensjonsordning på om lag 60 prosent for en person med 35 års fartstid fra 25 til 60 år forutsatt 3 prosent årlig lønnsvekst og 6,5 prosent netto avkastning på pensjonsmidlene. Rederiforbundet hevder på denne bakgrunn at «innbetalingene som foretas av rederiene og deres ansatte er mer enn tilstrekkelig til å dekke de pensjonsrettigheter som opparbeides.» Rederiforbundet mener da at «disse forhold gjør at de endringer som er besluttet for folketrygden ikke bør medføre begrensninger av noe art av de rettigheter som sjømenn hittil har opparbeidet i Pensjonstrygden for sjømenn.»

Departementet vil bemerke at finansieringen av sjømannspensjonene skjer gjennom et utligningsprinsipp, der de årlige pensjonsutgiftene i utgangspunktet dekkes løpende, jf. punkt 3.1.1. Som det fremgår av Sjømannspensjonsutvalgets utredning gjorde finansiering gjennom et utligningsprinsipp det mulig å utbetale fulle pensjoner til sjømenn med lang fartstid allerede fra pensjonsordningen ble etablert. Videre anføres at en følge av denne finansieringsmåten, er at det i dag kan se ut som om det er et misforhold mellom dagens avgiftsnivå og ytelsene sammenliknet med et rent forsikringssystem. Forholdet mellom utbetalte pensjoner og innbetalte avgifter er en konsekvens av det opplegget som i sin tid ble valgt, og dette forholdet kan ikke bli balansert for det enkelte medlem uten en omlegging til et forsikringssystem. Sjømannspensjonsutvalget konkluderte ikke med at innbetalingene fra rederiene og yrkesaktive sjømenn er for høye innenfor dagens finansieringssystem, men antok som en rimelig forutsetning at avgiftsnivået ikke bør øke uten at pensjonene også økes. Finansieringen og størrelsen på ytelsene vil kunne vurderes i forbindelse med den brede gjennomgangen av ordningen.

For øvrig vil departementet bemerke at Pensjonstrygden for sjømenn har hatt årlig underskudd siden 2003. Staten har gjennom statsgarantien bidratt med om lag 2,8 milliarder kroner i tilskudd i perioden 2003–2009 for å dekke de årlige underskuddene. Det er foretatt beregninger over kontantverdien av statens estimerte underskuddsgaranti per 1. januar 2010 som viser at med uen-

dret antall medlemmer, 3 prosent økning i grunnbeløpet per år og 3 prosent realrente, utgjør kontantverdien av statsgarantien i underkant av 1,3 milliarder kroner for perioden 2010–2016. Med disse forutsetningene vil pensjonstrygden for sjømenn være i balanse fra 2017, og senere gå med øknede overskudd, jf. Prop. 1 S (2010–2011) for budsjettåret 2011.

3.3 Departementets vurdering og forslag

3.3.1 Innledning

Departementets forslag i høringsnotatet om at sjømannspensjon og fiskerpensjon skal kunne ytes fullt ut ved siden av alderspensjon fra folketrygden som tas ut før 67 år, har fått tilslutning fra de høringsinstansene som har uttalt seg om dette. Høringsinstansene er videre enig i departementets forslag om at dagens regler for tilpasning/samordning av sjømannspensjon og fiskerpensjon og avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor, eller AFP i privat sektor etter gamle regler, fortsatt skal gjelde. De fleste instansene som har uttalt seg er også enige i at sjømannspensjon og fiskerpensjon ikke skal samordnes med ny AFP i privat sektor. Høringsinstansene slutter seg også til departementets forslag om at det ikke skal foretas levealdersjustering av sjømannspensjon og fiskerpensjon.

Departementet opprettholder på denne bakgrunn disse forslagene. Forslagene innebærer at det ikke gjøres endringer i reglene for sjømannspensjon og fiskerpensjon. Forslagene kommenteres derfor ikke nærmere i proposisjonen.

Når det gjelder forslaget om at sjømannspensjon og fiskerpensjon skal gis ny regulering, har flere av høringsinstansene hatt motforestillinger til departementets forslag. Under punkt 3.3.2 er det redegjort nærmere for departementets forslag til regulering. Også overgangstillegget som gis i lov om pensjonstrygd for sjømenn § 29, er kommentert av flere av høringsinstansene, og under punkt 3.3.3 er det redegjort nærmere for endringsforslaget.

3.3.2 Regulering av sjømannspensjon og fiskerpensjon

Sjømannspensjon og fiskerpensjon fastsettes som andel av folketrygdens grunnbeløp (G). Rettigheter under opptjening (pensjongivende fartstid/premieuker) og oppsatte rettigheter reguleres dermed årlig i takt med lønnsveksten. Departe-

mentet foreslo i høringsnotatet at denne reguleringen videreføres. Høringsinstansene er enig i dette.

Videre ble det foreslått i høringsnotatet at sjømannspensjon og fiskerpensjon under utbetaling skal gis ny regulering og reguleres som alderspensjon i folketrygden, det vil si med med lønnsveksten fratrasket 0,75 prosent.

Departementet viser til redegjørelsen for hovedtrekkene ved pensjonsreformen i kapittel 2. Som det fremgår der, gjelder pensjonsreformen alle deler av pensjonssystemet, både i og utenfor folketrygden.

Flertallet av høringsinstansene som har uttalt seg om dette forslaget, har motforestillinger til departementets forslag, se under punkt 3.2.3.

Opprinnelig var det ikke bestemmelser om regulering av sjømannspensjon i loven. Pensjons-satsene ble endret ved lovendring med ujevne mellomrom. I 1975 ble det bestemt i loven at spørsmålet om å forhøye pensjonstrygdens alderspensjoner skulle legges fram for Stortinget når grunnbeløpet i folketrygden forhøyes. Det framgår av lovforarbeidene (Ot.prp. nr. 50 1974-75) at man ikke ønsket en automatisk regulering, men heller en ordning etter de prinsipper som pensjonene i staten ble regulert etter. Deretter ble det fremmet en odelsingsproposisjon hver gang grunnbeløpet i folketrygden ble forhøyet, med forslag til forhøyelse av pensjonene. I praksis ble da sjømannspensjon regulert i takt med utviklingen i grunnbeløpet, det vil si samme regulering som pensjonene fra folketrygden. Ved lov 13. juni 1997 nr. 58 ble det innført automatisk regulering av sjømannspensjon i tråd med folketrygdens grunnbeløp. Bakgrunnen for lovendringen var et anmodningsvedtak fra Stortinget hvor en ba regjeringen fremme forslag til lovendring som sikret en automatisk G-regulering av sjømannspensjonene.

Heller ikke fiskerpensjonen hadde opprinnelig bestemmelser om automatisk regulering. For fiskerpensjonen ble automatisk regulering i takt med utviklingen i grunnbeløpet i folketrygden innført ved lov 5. juni 1987 nr. 28.

Departementet viser til at sjømannspensjon og fiskerpensjon i en del år har blitt regulert på samme måte som pensjonene i folketrygden. Rent teknisk har pensjonen vært knyttet til folketrygdens grunnbeløp som til nå har vært reguleringsfaktoren for pensjonene i folketrygden. Dette systemet er nå lagt om slik at alderspensjonen i folketrygden skal reguleres med en faktor som fastsettes ved kongelig resolusjon med virkning fra 1. mai hvert år. Som det er redegjort for under punkt 2 skal reguleringen skje i samsvar med lønnsvek-

sten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Denne reguleringsmåten forventes over tid å gi omtrent samme resultat som en regulering med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, og sikrer en stabil utvikling av pensjonene i forhold til de yrkesaktives lønnsutvikling. Den nye reguleringen bidrar til at mer bærekraftig pensjonssystem. Denne reguleringsmåten for alderspensjoner er nå vedtatt gjennomført for de ordinære lovfestede tjenstepensjoner i offentlig sektor, AFP i både privat og offentlig sektor og de kommunale tjenstepensjonsordningene.

Også pensjonstrygden for sjømenn og pensjonstrygden for fiskere er lovfestede pensjonsordninger som yter tidligpensjon i form av alderspensjon fram til fylte 67 år. Begge ordningene finansieres av de respektive næringene, men er garantert av staten. For pensjonstrygden for sjømenn finansieres pensjonen delvis gjennom en fast avgift på rederiene som er fastsatt som en prosentandel av arbeidstakers bruttoinntekt, jf. lov om pensjonstrygden for sjømenn § 11.

For Pensjonstrygden for sjømenn har statsgarantien vært utløst siden 2003. I perioden 2003-2009 har staten gitt om lag 2,8 milliarder kroner i tilskudd for å dekke de årlige underskuddene. I hele denne perioden har arbeidsgivers avgift ligget fast. Departementet mener derfor merknaden fra Rederienes Landsforening om at avgiften må settes ned nå som ytelsene i ordningen reduseres ikke kan tas til følge. Når det gjelder Pensjonstrygden for fiskere er ikke statsgarantien utløst, men ordningen har i flere år gått med underskudd som dekkes av likviditetsfondet. Avkastningen har ikke vært tilstrekkelig til å dekke opp for dette, slik at kapitalen i likviditetsfondet de senere år har vært synkende

Mot denne bakgrunn ser ikke departementet at det er sterke grunner for at de to lovfestede pensjonsordningene for sjømenn og fiskere skal beholde en gunstigere regulering enn størsteparten av det øvrige pensjonssystemet. Likhets hensynet og hensynet til sammenheng i systemet taler etter departementets syn også for at ny regulering innføres for pensjonstrygdene for sjømenn og fiskere fra 1. januar 2011. Med forslaget til ny regulering vil pensjonistene fortsatt få en positiv utvikling i kjøpekraften, men økningen vil ikke bli like stor som om reguleringen fortsatt hadde vært direkte knyttet til grunnbeløpet i folketrygden. Dette er imidlertid i samsvar med de vedtatte reguleringsprinsippene i pensjonsreformen, som etter departementets oppfatning bør gjelde også her.

Alderspensionister i pensjonstrygden for sjømenn som er omfattet av loven § 28 nr. 1, og som har fartsmåneder mellom 1. september 1939 og 31. desember 1945, har rett til et krigsfartstillegg. Krigsfartstillegget utmåles som en andel av folketrygdens grunnbeløp. Krigsfartstillegget reguleres dermed gjennom endringene i grunnbeløpet. Den beregnede delen av pensjonsutgiftene som skyldes krigsfartstillegget dekkes av staten etter loven § 15 første ledd. På bakgrunn av at reguleringen av sjømannspensjonen ble foreslått endret, foreslo departementet i høringsnotatet at også reguleringen av krigsfartstillegget ble endret, ved at det fra 1. januar 2011 gjøres nominelt og settes til kroneverdien av grunnbeløpet per 1. mai 2010.

Flertallet av høringsinstansene som har uttalt seg om dette forslaget, går i mot departementets forslag, se under punkt 3.2.3.

Departementet viser til at krigsfartstillegget vil kunne være av en slik størrelse at det utgjør en betydelig del av pensjonen for noen pensionister. Departementet mener krigsfartstillegget fra 2011 bør gis samme regulering som alderspensjon i pensjonstrygden for sjømenn, dvs. at tillegget reguleres med lønnsveksten fratrasket 0,75 prosent.

Departementet foreslår at sjømannspensjon, herunder krigsfartstillegget, og fiskerpensjon under utbetaling skal gis ny regulering og reguleres som alderspensjon i folketrygden fra 2011. Endring av regulering av pensjoner under utbetaling vil også gjelde pensjoner som allerede er under utbetaling når ny regulering trer i kraft.

Det vises til forslag til endring i lov om pensjonstrygd for sjømenn § 5 nr. 1, § 5 nr. 3 og § 28 nr. 1 tredje ledd og lov om pensjonstrygd for fiskere § 7 nr. 1 og § 7 nr. 2.

3.3.3 Beregningen av overgangstillegget for sjømannspensjon

I de tilfellene der folketrygdens alderspensjon utgjør en lavere ytelse enn sjømannspensjonen, blir det gitt et overgangstillegg tilsvarende differansen. Differanse som skyldes manglende trygdetid i folketrygden, bortfall av barnetillegg eller det behovsprøvde tillegget til sjømannspensjonen kompenseres ikke. For rett til overgangstillegg er det krav om opptjent fartstid før 1967. Utgangspunktet for beregningen av et eventuelt overgangstillegg er i dag ugradert alderspensjon fra folketrygden, det vil si alderspensjon før eventuell inntektsprøving etter de reglene som gjaldt helt eller delvis i alderen 67–69 år før 1. januar 2010. I alderspensjonen medregnes alle komponenter.

Departementet foreslo i høringsnotatet at beregningen av overgangstillegget tilpasses fleksibelt uttak av alderspensjon fra folketrygden, ved at overgangstillegget ikke skal kompensere for lavere alderspensjon fra folketrygden som skyldes at pensionisten har benyttet adgangen til å ta ut pensjon før 67 år. Ved vurderingen av om det foreligger en reduksjon i pensjonsytelsen ved overgang fra sjømannspensjon til alderspensjon fra folketrygden, foreslo departementet at en fortsatt bør legge til grunn opptjente rettigheter ved 67 år, uavhengig av når alderspensjon fra folketrygden faktisk tas ut.

I høringsnotatet foreslo departementet dessuten at overgangstillegget ikke skal kompensere for levealdersjusteringen av alderspensjonen fra folketrygden. Sammenligningen knyttes til ugradert alderspensjon fra folketrygden som beregnet ved 67 år før levealdersjustering og tillagt eventuelt forsørgingstillegg etter folketrygdloven §§ 3-24, 3-25 og 3-26. Forsørgingstillegget levealdersjusteres ikke, og kan derfor legges direkte til grunn.

Overgangstillegget skal reduseres med det overskytende dersom pensjonen fra folketrygden øker utover det som skyldes at grunnbeløpet er forhøyet, jf. lov om pensjonstrygd for sjømenn § 29 nr. 1 tredje ledd. Når reguleringen av alderspensjonen løsrives fra grunnbeløpet, bør ordlyden i bestemmelsen justeres slik at det er økning utover det som skyldes reguleringen, som kan medføre reduksjon i overgangstillegget. Slik økning vil blant annet kunne foreligge ved fortsatt opptjening av pensjonsrettigheter.

Høringsinstansene som har uttalt seg, støtter i hovedsak departementets forslag til tilpasninger i beregningen av overgangstillegget.

Departementet kan ikke se at det er hensiktsmessig å foreta endringer i reglene for overgangstillegg, utover nødvendige tilpasninger til fleksibelt uttak og ny regulering av alderspensjon fra folketrygden. Det vises til at overgangstillegget er en ytelse som er i ferd med å fases ut, og det er nå svært få personer som mottar dette tillegget. Med forslaget videreføres prinsippet om at overgangstillegget reduseres med det overskytende dersom pensjonen fra folketrygden øker utover det som skyldes økning gjennom reguleringen.

Departementet foreslår at overgangstillegget ikke skal kompensere for lavere alderspensjon fra folketrygden som følge av uttak før 67 år, og at overgangstillegget heller ikke skal kompensere for levealdersjustering av alderspensjon fra folketrygden. Ved vurderingen av om pensionisten har rett til overgangstillegg legges til grunn opptjente

rettigheter ved 67 år, uavhengig av når alderspensjon fra folketrygden faktisk tas ut. Det må videre være en forutsetning at alderspensjonen fra folketrygden er tatt ut. Departementet foreslår at overgangstillegget beregnes som foreslått i høringsnotatet.

Det vises til forslag til endring i lov om pensjonstrygd for sjømenn § 29 nr. 1 første ledd og tredje ledd.

3.4 Ikraftsetting. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det foreslås at endringsforslagene trer i kraft fra 1. januar 2011.

Forslaget til ny regulering vil ha økonomiske konsekvenser både for den enkelte pensjonist og for ordningene. Pensjonistene vil kunne få redusert sine utbetalinger med i gjennomsnitt om lag 2,2 prosent målt i fast G over pensjonstiden 60-66

år, sammenliknet med om dagens regulering videreføres.

Forslaget til ny regulering vil også påvirke pensjonsutgiftene i Pensjonstrygden for sjømenn og Garantikassen for fiskere. Endret regulering vil få gradvis større effekt på utgiftene, inntil ny regulering er fullt innfaset etter seks år. Med utgangspunkt i pensjonsutgiftene i 2009, vil forslaget gi en årlig reduksjon i utgiftene på om lag 25 millioner kroner i Pensjonstrygden for sjømenn når endringen er fullt innfaset. Tilsvarende utgiftsreduksjon i Garantikassen for fiskere vil være om lag tre millioner kroner.

Forslaget til ny regulering vil ha visse administrative konsekvenser for Pensjonstrygden for sjømenn og Garantikassen for fiskere. En må påregne at det vil medføre noe ekstra kostnader å implementere ny regulering i de administrative systemene i de to ordningene.

Forslagene har for øvrig ikke nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser.

4 Supplerende stønad

4.1 Bakgrunn

I likhet med en rekke andre ordninger må ordningen i lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerende stønad til personar med kort butid i Noreg tilpasses endringene i reglene om alderspensjon fra folketrygden som følge av pensjonsreformen.

Også etter reglene fra 1. januar 2011 kan det som i dag ytes inntektsprøvd forsørgingstillegg til alderspensjon fra fylte 67 år. Fordi tilleggene er inntektsprøvd, gis tilleggene bare dersom det er tatt ut hel alderspensjon, og det gis ikke tillegg for en ektefelle som selv har rett til hel alderspensjon, men ikke nytter denne retten. Satsene for tilleggene knyttes til minste pensjonsnivå, slik at de vil utvikle seg i takt med det generelle minstenivået for alderspensjonister, og slik at satsene per 1. januar 2011 vil svare til gjeldende satser på 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp (barnetillegg) og 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp (ektefelletillegg). Også fribeløpene ved inntektsprøvingen blir knyttet til minste pensjonsnivå. For nærmere omtale av pensjonsreformen, se kapittel 2.

Endringene av betydning for supplerende stønad er spesielt at ordningen med særtillegg oppheves fra 2011 og minstepensjonene i folketrygden defineres som *minste pensjonsnivå*, som ikke er knyttet til grunnbeløpet. Dette må få direkte innvirkning for supplerende stønad, der stønadsnivået fastlegges som andeler av grunnbeløpet ut fra størrelsen på grunnpensjon, særtillegg og forsørgingstillegg etter dagens regler. I det nye pensjonssystemet blir dessuten forsørgingstilleggene fastlagt som andeler av minste pensjonsnivå.

Videre må det foretas endringer i loven om supplerende stønad som følge av de nye reguleringsprinsippene i folketrygdloven m.fl.

De nye reglene om alderspensjon innebærer blant annet at en person selv kan velge når og hvor stor del av pensjonen som kan tas ut. Med mindre det foretas endringer i reglene om supplerende stønad, vil det dermed kunne tenkes at en person tar ut for eksempel 20 prosent av sin alderspensjon og søker om supplerende stønad. Det vil ikke være i samsvar med formålet med supplerende stønad å kompensere for manglende

uttak av alderspensjon. Loven bør derfor endres for å unngå slike situasjoner.

4.2 Høring

Arbeidsdepartementet sendte 30. juni 2010 på høring et forslag til tilpasninger i loven om supplerende stønad som følge av pensjonsreformen. Høringsfristen var 30. september. Det ble foreslått følgende endringer:

- De maksimale stønadsbeløpene, inkludert barnetillegg til supplerende stønad, fastsettes som andeler av minste pensjonsnivå etter folketrygdloven § 19-8 tredje til femte ledd.
- Det innføres som vilkår for supplerende stønad at stønadstakeren og eventuell ektefelle over 67 år fullt ut nytter sin rett til pensjon fra folketrygden eller andre norske eller utenlandske ordninger.
- Supplerende stønad skal reguleres i tråd med minste pensjonsnivå i folketrygden. Fradrag i supplerende stønad for ytelser som reguleres etter reglene i folketrygdloven § 19-14 eller tilsvarende regler, skal reguleres i tråd med endringene i disse ytelsene.

Høringsnotatet ble sendt følgende instanser:

- Departementene og Statsministerens kontor
- Arbeids- og velferdsdirektoratet
- Datatilsynet
- Faglig forum for kommunalt flyktningsarbeid
- Flyktningshjelpen
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
- Juridisk rådgivning for kvinner
- Jushjelpa i Midt-Norge
- Juss-Buss
- Jussformidlingen i Bergen
- Jushjelpa i Nord-Norge
- Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene
- Likestillings- og diskrimineringsombudet
- Ressurssenter for pakistanske barn
- Selvhjelp for innvandrere og flyktninger
- Utlendingsdirektoratet

- Advokatforeningen
- Akademikerne
- Antirasistisk Senter
- Arbeidsgiverforeningen Spekter
- Bosnia-Herzegovina Forbundet i Norge
- HSH
- Innvandrernes Landsorganisasjon
- KS
- Landsorganisasjonen i Norge
- MiRA-Senteret
- Næringslivets Hovedorganisasjon
- Norges Bondelag
- Norges Bygdekvinnelag
- Norges Juristforbund
- Norges Kvinne- og Familieforbund
- Den norske Dommerforeningen
- SOS Rasisme
- Tamil Development Network of Norway
- Unio
- Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Bare 5 av de 54 høringsinstansene hadde realitetsmerknader til forslaget. Det gjelder *Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)*, *Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (YS)*, *Integrerings- og mangfoldsdirektoratet*, *Rødt* og *Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM)*. De øvrige har enten ikke uttalt seg eller har meddelt at de ikke har merknader, deriblant *Arbeids- og velferdsdirektoratet*.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet støtter endringsforslagene. YS anser forslagene å være fornuftige og nødvendige tilpasninger til pensjonsreformen fra 2011, men bemerker at det er en forutsetning at Arbeids- og velferdsetaten får tilført tilstrekkelige ressurser til å håndtere disse tilpasningene, spesielt når det gjelder nødvendig tilpasning av etatens IKT-systemer. *NHO* støtter forslagene, og framhever spesielt at man finner det riktig at retten til alderspensjon må nyttes fullt ut før det tilstås supplerende stønad.

Uttalelsen fra *KIM* tar ikke opp de forslag som ble sendt på høring, men gir klart uttrykk for at de ønsker en omlegging av ordningen med supplerende stønad. I den forbindelse etterlyses en vurdering av de minoritetspolitiske konsekvensene av forslagene.

Rødt har i sin uttalelse lignende synspunkter som *KIM*, og fremmer blant annet forslag til endringer i reglene om alderspensjon. I tillegg gis det uttrykk for at forslagene vil medføre at realverdien av supplerende stønad gradvis vil bli redusert som følge av levealdersjustering.

De p a r t e m e n t e t finner ikke grunn til å ta opp spørsmålene som reises av *KIM* og *Rødt*

om realitetsendringer i reglene om supplerende stønad eller reglene om alderspensjon fra folketrygden. Ordningen med supplerende stønad ble innført i 2006 med sikte på å avlaste kommunene for økonomisk stønad til personer med liten eller ingen opptjening i folketrygden. Ordningen er ikke en del av pensjonssystemet i folketrygden, men en egen ordning som sikrer en samlet inntekt svarende til minstepensjon for personer som har fylt 67 år. Ved fastsettelsen av stønadsbeløp mv. bruker loven om supplerende stønad begreper fra folketrygden. Disse begrepene er blitt endret ved pensjonsreformen, slik at det nå må foretas en teknisk oppdatering av loven, og det er dette som har vært hensikten med høringsforslagene. En slik oppdatering gjør det ikke nødvendig å vurdere minoritetspolitiske konsekvenser. Meningen er nettopp å unngå konsekvenser som følge av manglende oppdatering. Etter departementets vurdering bør supplerende stønad fortsatt være en siste sikring for personer over 67 år som ikke har tilstrekkelig pensjonsopptjening. Det naturlige referansepunktet ved utformingen av ordningen bør fortsatt være reglene om økonomisk stønad. Det går derfor ikke inn på uttalelsene fra *KIM* og *Rødt* i den videre framstillingen, bortsett fra at synspunktene fra *Rødt* om stønads realverdi vil bli kommentert i punkt 4.5.

4.3 Tilpasning av stønadsnivået

Det inntektsnivået som supplerende stønad skal sikre, er fastsatt i loven § 5. Satsene svarer til de ulike minstepensjonene i folketrygden (unntatt regelen om dobbelt sært tillegg for en pensjonist som forsørger ektefelle over 60 år). Det er tre ulike satser for maksimal supplerende stønad:

- to ganger folketrygdens grunnbeløp for en enslig stønadstaker
- 1,85 ganger folketrygdens grunnbeløp for en stønadstaker med ektefelle over 67 år
- 2,5 ganger folketrygdens grunnbeløp for en stønadstaker som forsørger ektefelle under 67 år

Den siste satsen tilsvarer minstepensjon for enslig med forsørgingstillegg for ektefelle. Stønadstakere som forsørger barn under 18 år kan dessuten etter loven § 5 andre ledd få stønaden økt med 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp per barn, som svarer til forsørgingstillegg for barn etter folketrygdloven § 3-25.

Som nevnt i punkt 4.2, foreslo departementet i høringsnotatet at de maksimale stønadsbeløpene, inkludert barnetillegg til supplerende stønad, fast-

settes som andeler av minste pensjonsnivå etter folketrygdloven § 19-8 tredje til femte ledd. Bakgrunnen er at minstepensjonen i alderspensjonen fra folketrygden fra 2011 vil bli avløst av satser for minste pensjonsnivå. Satsene vil bli uttrykt som kronebeløp (ikke relatert til G) og skal fra 1. mai 2011 reguleres på ny måte. Fordi satsene for maksimal supplerende stønad skal svare til minstenivåene i folketrygden, kan nivået for supplerende stønad ikke lenger knyttes til G.

I sin høringsuttalelse går *Rødt* mot at supplerende stønad knyttes til minste pensjonsnivå i folketrygden, blant annet fordi dette etter partiets syn vil medføre at realverdien av supplerende stønad gradvis vil bli redusert som følge av levealdersjustering.

Departementet vil i denne forbindelse framheve at hensikten med ordningen med supplerende stønad er å sikre en samlet inntekt svarende til minsteytelsene i folketrygden. Forslagene i høringsnotatet innebar nettopp dette, og det er vanskelig å se at det vil kunne anses som en akseptabel løsning å etablere et høyere stønadsnivå etter loven om supplerende stønad enn minstenivået i folketrygden. Kommentarene i høringsuttalelsen mht. reguleringen tas opp i punkt 4.5.

Departementet foreslår etter dette at satsene for maksimal supplerende stønad knyttes til reglene om minste pensjonsnivå i folketrygdloven § 19-8 tredje til femte ledd og settes til:

- Minste pensjonsnivå høy sats for en enslig stønadstaker
- Minste pensjonsnivå med ordinær sats for en stønadstaker med ektefelle over 67 år
- 125 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats for en stønadstaker med ektefelle under 67 år

Tillegget for forsørgelse av barn under 18 år settes til 20 prosent av minste pensjonsnivå høy sats.

De foreslåtte satsene vil per 1. januar 2011 være lik gjeldende satser for maksimal supplerende stønad.

Loven § 2 definerer enkelte begreper som blir brukt i loven, blant annet grunnbeløpet. Når satsene for stønaden blir knyttet til minste pensjonsnivå, bør også minste pensjonsnivå bli definert i paragrafen. Samtidig beholdes definisjonen av grunnbeløpet, fordi retten til barnetillegg etter § 5 tredje ledd faller bort dersom barnet har inntekt over grunnbeløpet. Grunnbeløpet nevnes også i § 10 andre ledd. Det foreslås tatt inn i et nytt andre ledd i § 2 at det med minste pensjonsnivå menes minste pensjonsnivå etter folketrygdloven § 19-8 tredje til femte ledd for en person med ugradert pensjon uten avkorting for manglende trygdetid.

Departementet viser til forslaget til endringer i lov om supplerende stønad til personar med kort butid i Noreg §§ 2 og 5.

4.4 Innføring av et krav om å nytte retten til alderspensjon mv. fullt ut

De nye reglene om alderspensjon innebærer blant annet at en person selv kan velge når og hvor stor del av pensjonen som kan tas ut. Med mindre det foretas endringer i reglene om supplerende stønad, vil det dermed kunne tenkes at en person tar ut for eksempel 20 prosent av sin alderspensjon og søker om supplerende stønad. I høringsnotatet ble det foreslått at det innføres som vilkår for supplerende stønad at stønadstakeren og eventuell ektefelle over 67 år fullt ut nytter sin rett til pensjon fra folketrygden eller andre norske eller utenlandske ordninger.

Det ville ikke være i samsvar med formålet med supplerende stønad dersom personer over 67 år som helt eller delvis utsetter uttaket av alderspensjon kunne få ytelsene fra det offentlige «fylt opp» til full minstepensjon gjennom supplerende stønad. Samtidig ville de i visse tilfelle kunne dra nytte av at den årlige pensjonen blir høyere når (resten av) alderspensjonen senere blir tatt ut, fordi den blir justert for uttaksalder. Supplerende stønad er inntektsprøvd og skal være målrettet mot dem som trenger en tilleggssinntekt for å nå opp til et visst minste inntektsnivå. Departementet mener derfor det vil være rimelig å stille krav om at man har tatt ut hel alderspensjon for å få supplerende stønad. Det vil si at man først fullt ut må bruke den adgang man har til å ta ut alderspensjon, før man kan få inntekten supplert ut over dette.

Inntektsprøvingen av supplerende stønad omfatter også prøving mot ektefelles inntekt. Ektefellen kan derfor også påvirke størrelsen av supplerende stønad ved å unnlate å ta ut alderspensjon, og kravet om å utnytte retten til pensjon bør derfor også gjelde for ektefellen. Tilsvarende situasjoner kan oppstå i forhold til ytelser fra andre norske ordninger, og er også tenkelig i forhold til utenlandske ordninger. Departementet finner derfor at man bør kunne avslå eller stanse supplerende stønad i slike tilfelle.

Departementet foreslår etter dette at det tas inn et nytt tredje ledd i loven § 3 med sikte på at supplerende stønad bare gis dersom stønadstakeren eller eventuell ektefelle over 67 år fullt ut nytter sin rett til alderspensjon eller retten til pensjon fra andre norske eller utenlandske pensjonsordninger. Det vises til forslaget til endring i lov om

supplerende stønad for personar med kort butid i Noreg § 3.

4.5 Regulering av supplerende stønad og fradrag i supplerende stønad

Supplerende stønad blir gitt for en periode på tolv måneder om gangen, se § 11 første ledd. Dersom grunnbeløpet i folketrygden blir endret i løpet av en stønadsperiode, skal stønaden reguleres tilsvarende. Det samme gjelder de fradrag som er gjort i stønaden for ytelser som er direkte knyttet til grunnbeløpet. Dette vil blant annet kunne være egen alderspensjon eller ektefelles alderspensjon, uførepensjon eller avtalefestet pensjon. Disse reglene følger av § 10 andre ledd.

I høringsnotatet ble det – i tråd med forslaget i notatet om å knytte stønadsnivået til minste pensjonsnivå etter folketrygdloven § 19-8 tredje til femte ledd – foreslått at supplerende stønad skal reguleres i takt med minste pensjonsnivå i folketrygden. Det ble videre foreslått at fradrag i supplerende stønad for ytelser som reguleres etter folketrygdloven § 19-14 eller tilsvarende regler, skal reguleres i tråd med endringene i disse ytelsene. Regelen om regulering av fradrag for ytelser knyttet til grunnbeløpet ble forutsatt beholdt.

I punkt 4.3 er det foreslått at satsene for supplerende stønad knyttes til minste pensjonsnivå i stedet for til grunnbeløpet. Reguleringen av supplerende stønad bør derfor knyttes til reguleringen av minste pensjonsnivå. Ytelsene som skal gå til fradrag i supplerende stønad, kan imidlertid bli regulert på ulik måte fra 2011. For eksempel vil uførepensjon fra folketrygden fortsatt bli regulert gjennom endringer i grunnbeløpet. Alderspensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent, jf. folketrygdloven § 19-14 andre ledd. Avtalefestet pensjon vil bli regulert etter regler som svarer til reglene for regulering av alderspensjon. Fradraget for hver av de aktuelle ytelsene bør reguleres i samsvar med reglene for regulering av den samme ytelsen, og departementet foreslår at lov om supplerende stønad § 10 andre ledd endres i tråd med forslaget i høringsnotatet. Det vises til endring i lov om supplerende stønad for personar med kort butid i Noreg § 10 andre ledd.

Etter folketrygdloven § 19-14 tredje ledd skal satsene for minste pensjonsnivå reguleres i samsvar med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret. Dersom dette fører til høyere satser, skal satsene gis samme regulering som pensjon under utbeta-

ling, dvs. reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent.

I sin høringsuttalelse gir *Rødt* blant annet uttrykk for at forslagene vil medføre at realverdien av supplerende stønad gradvis vil bli redusert som følge av levealdersjustering. Til dette bemerkes at en slik konklusjon forutsetter bestemte forutsetninger både om lønns- og prisutvikling, og *Rødt* har ikke anført noen omstendigheter som kan underbygge høringsuttalelsen på dette punktet. Det som sikkert kan sies, er imidlertid at minste pensjonsnivå vil få en svakere utvikling enn om nivåene ble knyttet direkte til grunnbeløpet, som vil bli regulert med lønnsveksten alene. Dette er imidlertid i samsvar med de vedtatte reguleringsprinsippene i pensjonsreformen, som etter departementets oppfatning bør gjelde også for supplerende stønad.

4.6 Ikraftsetting. Økonomiske og administrative konsekvenser

Endringene i lov om supplerende stønad foreslås å tre i kraft 1. januar 2011.

Som nevnt i punkt 4.3 vil de nye satsene for supplerende stønad per 1. januar 2011 svare til gjeldende satser. Regulering vil først skje fra 1. mai 2011. Det er derfor ikke nødvendig å regne om løpende stønader i januar 2011, og for personer som tilstår stønad mellom 1. januar og 1. mai 2011 vil det bare kunne gi avvik mht. kroneavrundinger om tidligere eller nye satser legges til grunn. Av hensyn til dette, og av hensyn til nødvendige IKT-messige tilpasninger, foreslås at de nye satsene i loven § 5 først får virkning fra 1. mai 2011. Departementet viser til overgangsbestemmelsen til endringsloven.

Ved at satsene for supplerende stønad knyttes til satsene for minste pensjonsnivå i folketrygden og derfor vil få den samme regulering som i folketrygden, vil ytelsene bli regulert svakere enn ved en fortsatt tilknytning til grunnbeløpet. Effekten av dette i 2011 vil kunne utgjøre i størrelsesorden 2 millioner kroner. Effekten vil øke over tid.

Endringene vil medføre noe administrativt merarbeid i forbindelse med de omlegginger som må foretas. I og med at omleggingene knytter seg til de generelle systemendringene mv. som følger av pensjonsreformen, vil imidlertid merarbeidet ikke overstige de tilpasninger som ville ha vært nødvendige dersom dagens regler skulle opprettholdes, og resultatet vil på sikt være en betydelig forenkling og administrativ innsparing i forhold til det sistnevnte alternativet.

5 Innføring av krav om inntektsbortfall for arbeidsavklaringspenger og uførepensjon – folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4

5.1 Innledning

I dag faller retten til arbeidsavklaringspenger og uførepensjon bort når en fyller 67 år fordi en fra dette tidspunktet har rett til alderspensjon. Fra 1. januar 2011 vil de fleste kunne ta ut alderspensjon når de fyller 62 år. En vil dermed ikke lenger ha en fast aldersgrense for når en går over på alderspensjon.

5.2 Departementets vurdering og forslag

Arbeidsavklaringspenger blir gitt til personer mellom 18 og 67 år som pga. sykdom, skade eller lyte har fått arbeidsevnen nedsatt med minst halvparten, mens de får aktiv behandling, deltar på arbeidsrettede tiltak eller får annen arbeidsrettet oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten. Arbeidsavklaringspengene utgjør 66 prosent av den pensjonsgivende inntekten året før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten eller av et gjennomsnitt av de tre siste kalenderårene før dette tidspunktet dersom dette gir et høyere grunnlag. Medlemmer som ikke har hatt eller som har hatt en lav inntekt, får en minste årlig ytelse på to ganger folketrygdens grunnbeløp.

Uførepensjon blir gitt til personer mellom 18 og 67 år som pga. varig sykdom, skade eller lyte har fått evnen til å utføre inntektsgivende arbeid varig nedsatt med minst halvparten. Uførepensjonen består av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Grunnpensjonen blir fastsatt med grunnlag i personens trygdetid og er uavhengig av tidligere inntekt. Tilleggspensjonen er opptjent på grunnlag av tidligere inntekt. Særtillegg gis til personer som ikke har eller har svært lav tilleggspensjon. Særtillegget er på inntil folketrygdens grunnbeløp.

Fra 2011 vil det være mulig å ta ut alderspensjon fra fylte 62 år, dersom en har tilstrekkelig opptjening. Den enkelte vil videre ha rett til å

kombinere alderspensjon og arbeid uten avkorting i pensjonen. Et viktig mål med pensjonsreformen er å stimulere folk til å stå lenger i arbeid.

Muligheten for å få utbetalt både alderspensjon og korttidsytelser gir utfordringer for pensjonsreformens virkemåte.

I Prop. 1 S (2010-2011) er denne problemstillingen nærmere vurdert, og det er varslet et høringsnotat våren 2011 med en bred gjennomgang av regelverket for korttidsytelsene for personer over 62 år og hvordan forholdet mellom korttidsytelsene og alderspensjonen for denne aldersgruppen bør være.

Når det gjelder forholdet mellom alderspensjon og uførepensjon fram til 67 år ble det vedtatt ved lov 4. juni 2010 nr. 17 om endringer i folketrygdloven mv. (pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon) at dersom, alderspensjon tas ut samtidig med gradert uførepensjon, skal summen av uføregraden og graden av alderspensjon likevel ikke overstige 100 prosent, jf. folketrygdloven §§ 19-4 og 19-10. De vedtatte bestemmelsene trer i kraft 1. januar 2011, og gjelder fram til den varige løsningen for ny uførestønad innføres.

I motsetning til sykepenges og dagpenges blir det i dag ikke stilt krav om inntektsbortfall for å få arbeidsavklaringspenger og uførepensjon. Målet er at mottakerne av arbeidsavklaringspenger skal tilbake i arbeid, mens uførepensjonen er en varig inntektssikring. De fleste mottakerne av arbeidsavklaringspenger og uførepensjon kommer likevel via sykepenges og har dermed vært i arbeid.

Det kan være flere årsaker til at en ikke har hatt inntekt i perioden rett før en blir syk. Det kan være personer som har avsluttet yrkeskarrieren og tatt ut alderspensjon. Andre har aldri vært i arbeid, eller de har hatt svak tilknytning til arbeidslivet dvs. at de har hatt lengre perioder der de ikke har vært i arbeid eller har arbeidet svært lite. Problemer med sviktende helse øker dessuten med alderen. Felles for disse er at de som hovedregel ikke har et inntektsbortfall når de blir syke.

Personer som er utenfor arbeidslivet vil med økende helseproblem ha små muligheter for å komme i arbeid og mange av dem har ikke tenkt seg tilbake til arbeidslivet.

Ved utgangen av august 2010 mottok 9 258 personer over 60 år arbeidsavklaringspenger. Av disse var det litt flere menn enn kvinner. Til sammenligning var det i den samme perioden for eksempel 39 552 personer mellom 50 og 59 år som mottok arbeidsavklaringspenger. Forklaringen på at det er få mottakere av arbeidsavklaringspenger som er over 62 år, er at det ofte ikke blir sett som hensiktsmessig å sette i verk tiltak for å få personer som nærmer seg pensjonsalderen i arbeid. Uføretilgangen øker derimot med alderen. Nærmere 70 prosent av de nye uførepensjonistene i første halvår 2010 var over 50 år, og over 30 prosent var over 60 år. De fleste kommer inn i uføreordningen via sykepenger og arbeidsavklaringspenger og har dermed pensjonsgivende inntekt på uføretidspunktet. I den nye alderspensjonen er et av de sentrale elementene at den enkelte mottakeren selv skal bære en del av kostnaden ved tidlig uttak av alderspensjon. For ny alderspensjon vil derfor tidlig uttak redusere de årlige ytelsene. Dersom en kan utsette uttaket av ny alderspensjon og samtidig få arbeidsavklaringspenger eller uførepensjon fra folketrygden, vil det være gunstig for den enkelte fordi det fører til at pensjonen skal fordeles over færre år og fordi den samlede pensjonsformuen øker. En slik mulighet vil derfor kunne øke risikoen for uønskede tilpasninger.

Departementet foreslår derfor at det blir innført et krav om at en skal ha hatt en viss tilknytning til arbeidslivet kort tid før arbeidsevnen ble satt ned/uføretidspunktet. Tidspunktet er det samme som det som i dag blir lagt til grunn for beregningen av ytelsene. Departementet foreslår at dette blir gjort ved at det blir stilt krav om at en har hatt inntekt kort tid før dette tidspunktet.

Det følger av reglene om fleksibelt uttak av alderspensjon at mottakerne kan velge å stoppe uttaket av alderspensjon. Et krav om inntektsbortfall som er knyttet til alderspensjon som blir tatt ut vil dermed ikke nødvendigvis få den ønskede effekten. Dersom kravet om inntektsbortfall blir knyttet til om vedkommende en gang har valgt å ta ut alderspensjon ville en gripe inn i tilpasningene i det fleksible alderspensjonssystemet. Det ville også i enkelte særtilfelle kunne gi urimelige utslag avhengig av om en har tatt ut alderspensjon eller ikke. Dersom en retter kravet om inntektsbortfall mot alle over 62 år omfatter en, i tillegg til de som har valgt å ta ut alderspensjon og trekke seg ut av arbeidslivet, også en del andre som ikke

har mulighet for å ta ut alderspensjon før de blir 67 år. Departementet er derfor kommet til at kravet om inntektsbortfall som hovedregel bør gjelde for alle over 62 år.

Flere av folketrygdytelsene har allerede krav om at mottakerne har hatt en viss tilknytning til arbeidslivet. Et av tildelingskriteriene for dagpenger under arbeidsledighet er for eksempel at en i det sist avsluttede kalenderåret før det blir søkt om dagpenger som hovedregel skal ha hatt en arbeidsinntekt som minst svarer til 1,5 ganger folketrygdens grunnbeløp på søknadstidspunktet, eller i løpet av de tre sist avsluttede kalenderårene før dette tidspunktet har hatt utbetalt en arbeidsinntekt som minst svarer til tre ganger folketrygdens grunnbeløp på søknadstidspunktet, jf. folketrygdloven § 4-3. Det er videre et vilkår for å få sykepenger at inntektsgrunnlaget utgjør minst 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp, jf. folketrygdloven § 8-3. Departementet foreslår at vilkåret for å få arbeidsavklaringspenger og uførepensjon etter fylte 62 år blir utformet på samme måte. Departementet foreslår at kravet skal være at en har hatt pensjonsgivende inntekt i de siste årene før hhv. arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten eller inntektsevnen/arbeidsevnen ble varig nedsatt med minst halvparten (uføretidspunktet). Departementet mener at det må stilles krav om at denne inntekten har vært på et visst nivå.

Det bør kreves en noe sterkere tidligere tilknytning til arbeidslivet for å få arbeidsavklaringspenger og uførepensjon enn det som blir krevd for å få sykepenger. Hensynet til å unngå uønskede tilpasninger fra personer som har valgt å ta ut alderspensjon og samtidig har trukket seg ut av arbeidslivet, taler for å stille krav om et relativt stort inntektsbortfall. Departementet mener likevel at det blir for strengt å kreve like sterk tidligere tilknytning som for å få dagpenger og foreslår derfor at inntekten må ha vært på minst folketrygdens grunnbeløp i kalenderåret før arbeidsevnen ble satt ned med minst halvparten/uføretidspunktet, eller minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene før dette tidspunktet.

Departementet foreslår at kravet om inntektsbortfall skal gjelde for personer som har satt fram krav om arbeidsavklaringspenger og uførepensjon etter at de har fylt 62 år. De aller fleste av dem som får innvilget uførepensjon har arbeidsavklaringspenger i perioden før. For disse vil utbetalningene av uførepensjon begynne når utbetalningene av arbeidsavklaringspenger stopper. Personer som ikke kommer fra en folketrygdytelse får i dag utbetalt uførepensjon fra det tidspunktet de hadde

rett til uførepensjon. Departementet foreslår derfor at kravet om inntektsbortfall ikke skal gjelde dersom tidspunktet personen får utbetalt uførepensjon fra jf. folketrygdloven § 22-13 (virkningstidspunktet) blir satt til en dato før personen fyller 62 år.

Dersom kravet skal omfatte alle over 62 år med lav inntekt i de tre foregående kalenderårene, blir både personer med rett til å ta ut alderspensjon og en del andre som ikke har mulighet til å ta ut alderspensjon før de blir 67 år omfattet. Departementet foreslår at kravet om inntektsbortfall ikke skal gjelde dersom medlemmet mottar ytelser som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17 på nivå med minstepensjon etter § 19-8 eller garantipensjon etter § 29 beregnet med full trygdetid, eller som ikke har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20.

For arbeidsavklaringspenger er grunnlaget for beregning av ytelsen regulert i folketrygdloven § 11-15. Beregningen av uførepensjon skjer derimot på samme måte som for alderspensjon, se folketrygdloven § 12-13 jf. kapittel 3. Departementet finner det mest hensiktsmessig å regulere kravet om inntektsbortfall etter fylte 62 år på samme måte. Departementet foreslår derfor at kravet blir tatt inn i folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4.

Det vises til endringer i folketrygdloven §§ 11-4 og 12-4.

5.3 Ikraftsetting. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringene trer i kraft 1. januar 2011.

Forslaget om krav om inntektsbortfall for å få arbeidsavklaringspenger etter fylte 62 år vil bare bli gjort gjeldende for nye tilfeller. I perioden mars til juni 2010 fikk 1 332 personer over 62 år innvilget arbeidsavklaringspenger for første gang. Av disse hadde 62 personer en pensjonsgivende inntekt i året før arbeidsevnen ble satt ned med minst halvparten på under folketrygdens grunnbeløp. Det innebærer at om lag 80 personer hvert år vil miste retten til arbeidsavklaringspenger. Departementet antar at det vil være en del flere som vil ha hatt inntekt på minst folketrygdens grunnbeløp i

løpet av de tre siste årene slik at tallet på personer som vil kunne få avslag på søknad om arbeidsavklaringspenger vil kunne bli noe lavere. Antallet personer som ikke vil kunne få avslag vil også reduseres som følge av at kravet om inntektsbortfall ikke skal gjelde dersom medlemmet ikke mottar ytelser som gjenlevende ektefelle eller ikke har rett til uttak av hel alderspensjon.

Forslaget om krav om inntektsbortfall for å få uførepensjon etter fylte 62 år vil bare bli gjort gjeldende for nye tilfeller. I perioden 2005-2009 var det om lag 17 000 personer over 62 år som fikk innvilget uførepensjon for første gang. Av disse hadde om lag 1 450 personer en inntekt under folketrygdens grunnbeløp før de ble uføre. Dette utgjør 8 prosent av tilgangen av personer over 62 år. Det er litt flere kvinner enn menn som har inntekt under folketrygdens grunnbeløp året før de ble uføre. På årsbasis vil tilgangen til uførepensjon av personer over 62 år være på om lag 3 400 personer. Dette vil føre til at om lag 300 personer per år vil få avslag på søknad om uførepensjon. Av disse vil det være flere kvinner enn menn. Departementet antar at det vil være en del flere som vil ha hatt inntekt på minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene slik at tallet på personer som vil kunne få avslag på søknad om uførepensjon vil kunne bli noe lavere. Antallet personer som ikke vil kunne få avslag vil også reduseres som følge av at kravet om inntektsbortfall ikke skal gjelde dersom medlemmet ikke mottar ytelser som gjenlevende ektefelle eller ikke har rett til uttak av hel alderspensjon.

Forslaget vil trolig føre til en mindre innsparring på utbetalingen av arbeidsavklaringspenger og uførepensjon og en ubetydelig økning i utbetalingene av økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven og basisyttelse etter forskrift om arbeidsmarkedstiltak.

Forslaget om å innføre et krav om inntektsbortfall for å få arbeidsavklaringspenger og uførepensjon etter fylte 62 år vil i seg selv medføre ubetydelige administrative konsekvenser. Forslaget om at dette likevel ikke skal gjelde for dem som ikke har rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden vil medføre en viss administrativ merbelastning for Arbeids- og velferdsetaten.

6 Oppretting og presisering av lovtekst

6.1 Opprettinger og presiseringer i folketrygdloven og endringslov til denne

6.1.1 Presisering av hvilket forholdstall/delingstall som skal benyttes

Levealdersjustering og fleksibelt uttak av alderspensjon fra folketrygden fra 2011 gjennomføres ved hjelp av forholdstall for dagens alderspensjon og delingstall for ny alderspensjon. Det fastsettes forholdstall og delingstall som gjelder for uttak av alderspensjon mellom 62 og 75 år. Videre fastsettes det månedlige forholdstall og delingstall, som gjelder for uttakssaldre mellom hele år.

Alderspensjon utbetales som en månedlig ytelse. Det er dermed et spørsmål om hvilken (månedlig) alder man skal legge til grunn ved beregningen av pensjonen – den alderen man er før uttaket eller den alderen man fyller i løpet av uttaksmåneden.

Levealdersjusteringen er normert opp mot 1943-kullet «ved 67 år», noe som betyr at forholdstallet for personer født i 1943 tilsvarer 1 når de tar ut pensjon ved 67 år. I dag blir alderspensjonen tidligst utbetalt fra og med måneden etter fylte 67 år, dvs. den måneden man er 67 år og 0 mnd. ved inngangen av. Dette innebærer at det forholdstallet/delingstallet som gjelder for den alderen man er ved inngangen av den måneden man skal ha pensjon fra, legges til grunn for pensjonsberegningen. Departementet foreslår at dette presiseres i loven.

Det vises til forslag til endringer i lov 5. juni 2009 nr. 32 § 19-6 fjerde ledd og i folketrygdloven § 20-12 fjerde ledd.

6.1.2 Nærmere presiseringer i bestemmelsene om minste pensjonsnivå

Reglene for minste pensjonsnivå som gjelder fra 2011 framgår av § 19-8 i lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon). Minste pensjonsnivå erstatter ordningen med minstepensjon, som består av grunnpensjon og

sært tillegg. Grunnpensjon gis med forskjellige satser avhengig av blant annet sivilstand, samboerforhold og ektefelles/samboers inntekts- og pensjonsforhold. Særtillegget fastsettes med en ordinær sats og en minstesats. Særtillegget gis med ordinær sats til personer som lever alene eller i samboerforhold som ikke er likestilt med ekteskap i henhold til folketrygdloven § 1-5. For personer som er gift fastsettes satsen på bakgrunn av om ektefellen mottar tilleggspensjon og størrelsen på denne. Det er på denne bakgrunn fastsatt tre forskjellige satser for minste pensjonsnivå fra 2011 – lav, ordinær og høy. Samlet pensjon til ektefellene skal likevel, som i dag, minst tilsvare to ganger ordinær sats. Det er også videreført en særskilt sats for personer som fyller vilkårene for rett til ektefelletillegg for forsørget ektefelle over 60 år. Minste pensjonsnivå blir forholdsmessig redusert dersom vedkommende har mindre enn 40 års (full) trygdetid.

Departementet foreslo i Prop. 156 L (2009–2010) enkelte presiseringer i § 19-8 om minste pensjonsnivå, med sikte på å videreføre gjeldende regler. Hvilken sats som skal gjelde for alderspensjonister som har vært samboer i 12 av de 18 siste månedene og hvor samboeren mottar pensjon eller overgangsstonad etter kapitlene 16 og 17, ble imidlertid utelatt. I dag gis det i slike tilfeller pensjon tilsvarende ordinær sats, og departementet foreslår at dette videreføres.

Når samboeren mottar foreløpig uførepensjon, uførepensjon eller alderspensjon, ytes det i dag pensjon tilsvarende ordinær sats, uavhengig av samboerens øvrige inntektsforhold. Det samme gjelder når samboeren mottar avtalefestet pensjon etter dagens regler fra privat eller offentlig sektor som det godskrives pensjonspoeng for, det vil si en folketrygdberegnet pensjon bestående av grunn- og tilleggspensjon.

Som nevnt ovenfor er reglene for særtillegg ulike for samboere og ektefeller. I Prop. 156 L (2009–2010) ble det likevel lagt til grunn at disse kategoriene likebehandles dersom ektefellen mottar avtalefestet pensjon fra en offentlig pensjonsordning. Dette gjelder imidlertid bare for tidsrom det ikke godskrives pensjonspoeng for. Det betyr

Endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden)

at i perioder hvor det godskrives pensjonspoeng, ytes det i dag minstepensjon tilsvarende lav sats. Etter fylte 65 år godskrives det ikke pensjonspoeng.

Departementet foreslår derfor en justering i forhold til forslaget i Prop. 156 L (2009–2010) for å bringe dette i samsvar med gjeldende rett.

Det foreslås videre å omredigere § 19-8 tredje til femte ledd slik at man får uttømmende bestemmelser om hvilke satser som gjelder for de ulike gruppene.

Det framgår av andre ledd at satsene for minste pensjonsnivå ved 67 år skal fastsettes i forbindelse med de årlige reguleringene. I henhold til § 19-14 tredje ledd skal satsene reguleres for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret. Satsene i § 19-8 andre ledd gjelder imidlertid for alle alderspensjonister uavhengig av hvor gamle de er og av hvor lenge de har hatt en løpende alderspensjon. Departementet foreslår derfor at uttrykket «ved 67 år» sløyfes fra ordlyden.

I tillegg foreslår departementet en språklig justering i første ledd for å bringe ordlyden i samsvar med ordlyden i folketrygdloven § 3-2 andre ledd og § 20-10 andre ledd som har tilsvarende bestemmelser. I sjuende ledd om pensjonsnivå til flyktninger foreslår departementet en presisering av at pensjonsnivåene som framgår av andre til sjette ledd ikke skal avkortes etter bestemmelsene i første ledd.

Lovforslaget slik det er formulert i proposisjonen her, tar utgangspunkt i det framsatte forslaget til endringer i § 19-8 i Prop. 156 L (2009–2010).

Det vises til forslag til endring i lov 5. juni 2009 nr. 32 § 19-8.

6.1.3 Regulering av satsene for minste pensjonsnivå og garantipensjon

Det framgår av § 19-14 tredje ledd i lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven og § 20-18 tredje ledd i folketrygdloven at satsene for minste pensjonsnivå og garantipensjon skal reguleres i samsvar med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret. Den nærmere framgangsmåten for reguleringen er illustrert i Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) boks 8.2. Det går her fram at satsene først reguleres med lønnsveksten og at de deretter justeres for effekten av levealdersjusteringen ved 67 år ved å multiplisere med forholdet mellom delingstallene ved 67 år.

Departementet ser nå at ordlyden i §§ 19-14 og 20-18 kunne ha vært tydeligere formulert. Departementet foreslår derfor at det presiseres at satsene skal reguleres med lønnsveksten og deretter justeres for effekten av levealdersjustering.

Det vises til forslag til endringer i folketrygdloven § 20-18 tredje ledd og i lov 5 juni 2009 nr. 32 § 19-14 tredje ledd.

6.1.4 Unntak fra folketrygdloven ved krise i freds- og krigstid

Det er gitt visse unntak fra de materielle reglene i folketrygdloven og unntak fra reglene om saksbehandling ved krise i freds- og krigstid i folketrygdloven § 25-17. Det framgår av første og andre ledd at ytelser til livsopphold, herunder alderspensjon etter kapittel 19, skal prioriteres foran utbetaling av andre trygdeytelser.

Personer født fra og med 1954 vil få alderspensjonen sin helt eller delvis beregnet etter kapittel 20 Ny alderspensjon. Departementet foreslår derfor at det i § 25-17 første og andre ledd også vises til kapittel 20.

Kapittel 20 innholdt tidligere bestemmelser om administrative organer, men ble opphevet ved lov 16. juni 2006 nr. 20 om arbeids- og velferdsforvaltningen. Kapitlet ble tilføyd igjen med ny overskrift og nytt innhold ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon). I § 25-17 fjerde ledd er det fortsatt vist til de «forvaltningsmessige bestemmelser i kapitlene 20, 21 og 22...». Departementet foreslår at henvisningen til kapittel 20 tas ut av fjerde ledd.

Det vises til forslag til endring i folketrygdloven § 25-17.

6.2 Opprettinger og presiseringer i lov 25. juni 2010 nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009)

6.2.1 Oppsatt alderspensjon

I lov 25. juni 2010 nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009) er § 24 endret til § 23. Bestemmelsens første og andre ledd inneholder regler om oppsatt alderspensjon. I første ledd første punktum er det henvist til lov om avtalefestet pensjon for offentlige tjeneste-

menn m.fl. (lov 11. juni 1993 nr. 64). Denne loven oppheves fra 1. januar 2011 og avløses av lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse. Departementet foreslår derfor i proposisjonen her å endre lovhenvisningen i § 23 første ledd første punktum til lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse. Det vises til lovforslaget.

6.2.2 Regulering av alderspensjon under utbetaling

Bestemmelsene om regulering av alderspensjon fra Statens pensjonskasse følger av lov 25. juni 2010 nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009) § 42. I § 42 femte ledd slås det fast at det ved regulering av pensjoner og pensjonsgrunnlag etter første til tredje ledd skal benyttes de reguleringsfaktorer Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd. Også ved regulering av pensjonsgrunnlaget etter § 42 fjerde ledd skal samme reguleringsfaktorer som etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd benyttes. Henvisningen i § 42 femte ledd endres til første til fjerde ledd. Det samme gjelder endringen i lov om pensjonsordning for sykepleiere § 39 femte ledd. Det vises til lovforslaget.

6.2.3 Bruk av forholdstall ved levealdersjusteringen

Bestemmelsene om levealdersjustering og bruk av forholdstall følger av lov 25. juni 2010 nr. 29 om

endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009) § 24. I § 24 andre ledd vises det til folketrygdloven § 19-7 når det gjelder hvilke forholdstall som skal legges til grunn ved gjennomføring av levealdersjusteringen, det vil si forholdstall som er fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet. De nærmere reglene for levealdersjustering og nøytralt uttak framgår av lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) § 19-6.

Departementet foreslår at det også bør vises til denne bestemmelsen når det gjelder bruk av forholdstall i offentlige tjenstepensjonsordninger. Departementet foreslår derfor at § 24 andre ledd i lov om Statens Pensjonskasse også henviser til folketrygdloven § 19-6. Det samme gjelder lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv § 8 a andre ledd og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 10 a andre ledd. Det vises også til forslag til endring av lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) § 19-6 tredje ledd som beskrevet under punkt 6.1.1. Det vises til lovforslaget.

6.3 Ikraftsetting. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det foreslås at endringene i dette kapitlet trer i kraft straks. Ingen av forslagene har økonomiske eller administrative konsekvenser.

7 Merknader til de enkelte bestemmelsene

7.1 Merknader til endringene i lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn

Til § 5 nr. 1:

Nr. 1 første ledd oppheves da bestemmelsen kun er en ren opplysningsbestemmelse. Opphevingen av første ledd vil kunne bidra til å forenkle § 5 nr. 1.

I *nr. 1 første ledd* er inntatt bestemmelsen som tidligere sto i tredje ledd om beregning av pensjonens størrelse. Det er presisert at størrelsen på ytelsene målt i folketrygdens grunnbeløp (G) gjelder ved uttak av alderspensjon (uttakstidspunktet). Når utbetalingen har startet og pensjonen reguleres, vil pensjonen ikke lenger følge grunnbeløpet, se også under omtale av § 5 nr. 3.

Til § 5 nr. 3:

Bestemmelsen inneholder regler om regulering av pensjon under utbetaling.

I *første ledd* slås det fast at for pensjon under utbetaling skal pensjonsgrunnlaget reguleres årlig per 1. mai med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent.

I *andre ledd* gis det regler for første regulering etter pensjonsuttaket. Fradragsfaktoren på 0,75 er beregnet ut fra en årlig regulering av pensjon under utbetaling, med utgangspunkt i 1. mai. Dersom pensjonsuttaket starter i en annen måned, skal fradragsfaktoren reduseres forholdsmessig i det første reguleringsåret.

I *tredje ledd* slås det fast at reguleringsfaktorene som Kongen fastsetter etter lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) § 19-14 åttende ledd og folketrygdloven § 20-18 åttende ledd skal benyttes ved regulering av pensjoner i lov om pensjonstrygd for sjømenn. Begrepet lønnsvekst får dermed samme innhold i lov om pensjonstrygd for sjømenn som i folketrygdloven.

Til § 28 nr. 1 tredje ledd:

Bestemmelsen inneholder regler om utmåling av krigsfartstillegg for sjømenn som har rett til

alderspensjon etter fylte 67 år. Krigsfartstillegget ytes for farts måneder mellom 1. september 1939 og 31. desember 1945. I bestemmelsens *første punktum* gjøres krigsfartstillegget nominelt fra 1. januar 2011, noe som innebærer at den prosentvis fastsatte andelen av folketrygdens grunnbeløp omregnes til kroneverdien av andelen av grunnbeløpet per 1. januar 2011.

I bestemmelsens *andre punktum* slås det fast at det nominelle beløpet deretter reguleres tilsvarende pensjoner under utbetaling, dvs. at tillegget reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Den årlige satsen vil framgå av rundskriv fastsatt av Pensjonstrygden for sjømenn.

Til § 29 nr. 1 første ledd:

Etter lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) skal nye opptjeningsregler for alderspensjon fases inn gradvis fra 1954-kullet. Overgangstillegg ytes bare til medlemmer av pensjonstrygden for sjømenn som har opptjent pensjon i ordningen før 1. januar 1967. Medlemmer som har opptjent pensjon i pensjonstrygden for sjømenn, er født før 1954. Disse medlemmene vil dermed fortsatt få beregnet sin alderspensjon etter dagens opptjeningsregler som følger av folketrygdloven kapittel 19 og kapittel 3.

I *nr. 1 første ledd* slås det nå fast at det ved sammenligningen er det en ugradert alderspensjon beregnet ved 67 år før levealdersjustering som skal utgjøre sammenligningsgrunnlaget. Teknisk gjennomføres det ved at sammenligningen knyttes til summen av basispensjon og basispensjonstillegg etter lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) §§ 19-5 og 19-9, uten at disse divideres med det aktuelle forholdstallet. Dersom pensjonisten har rett til forsørgingstillegg til alderspensjon etter folketrygdloven §§ 3-24, 3-25 og 3-26, skal dette legges til før sammenligning.

At sammenligningen skulle knytte seg til en ugradert alderspensjon var en formulering som tidligere reflekterte at dersom pensjonen var blitt nedsatt etter de nå opphevede bestemmelsene om

inntektsprøving i folketrygdloven §§ 19-4 og 19-6, var det likevel den fulle ytelsen som skulle legges til grunn. I presiseringen om at det er en ugradert pensjon sammenligningen skal knytte seg til, ligger nå en henvisning til at for pensjonister som har benyttet adgangen til å ta ut gradert alderspensjon er det den fulle ytelsen pensjonisten ville hatt rett til som skal benyttes.

Til § 29 nr. 1 tredje ledd:

I *nr. 1 tredje ledd* presiseres det at dersom pensjonen fra folketrygden øker utover det som skyldes at pensjonen reguleres, reduseres overgangstillegget med det overskytende. Bestemmelsen er endret som følge av at reguleringen av alderspensjonen i folketrygden ikke lenger reguleres i samsvar med endringene i grunnbeløpet, se lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) § 19-14.

7.2 Merknader til endringene i lov 28. juni 1957 om pensjonstrygd for fiskere

Til § 7 nr. 1:

I *nr. 1* presiseres det at størrelsen på ytelsene målt i folketrygdens grunnbeløp (G) gjelder ved uttak av alderspensjon (utakstidspunktet). Når utbetalingen har startet og pensjonen reguleres, vil pensjonen ikke lenger følge grunnbeløpet, se også under omtale av § 7 nr. 2.

Til § 7 nr. 2:

Bestemmelsen inneholder regler om regulering av alderspensjon under utbetaling.

I *første ledd* slås det fast at alderspensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent.

Samtidig foreslås gjeldende bestemmelse om regulering i § 7 nr. 1 tredje setning opphevet.

I *andre ledd* gis det regler for første regulering etter pensjonsuttaket. Fradragsfaktoren på 0,75 er beregnet ut fra en årlig regulering av pensjon under utbetaling, med utgangspunkt i 1. mai. Dersom pensjonsuttaket starter i en annen måned, skal fradragsfaktoren reduseres forholdsmessig i det første reguleringsåret.

I *tredje ledd* slås det fast at reguleringsfaktorene som Kongen fastsetter etter lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) § 19-14 åttende ledd og folketrygdloven § 20-18 åttende ledd skal benyttes ved regulering

av pensjoner i lov om pensjonstrygd for sjømenn. Begrepet lønnsvekst får dermed samme innhold i lov om pensjonstrygd for sjømenn som i folketrygdloven.

7.3 Merknader til endringene i folketrygdloven

Til § 11-4 nytt tredje ledd og fjerde ledd

I *nytt tredje ledd* framgår det at arbeidsavklaringspenger kan bare gis til personer som setter fram krav om ytelsen etter at de er fylt 62 år dersom de hadde en pensjonsgivende inntekt på et visst nivå før arbeidsevnen ble satt ned med minst halvparten.

I *nytt fjerde ledd* presiseres det at kravet gjelder likevel ikke dersom medlemmet ikke mottar ytelser som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17 på nivå med minstepensjon etter § 19-8 eller garantipensjon etter § 20-9 beregnet med full trygdetid, eller har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20.

Til § 12-4 nytt andre ledd og tredje ledd

I *nytt andre ledd* framgår det at uførepensjon kan bare gis til personer som setter fram krav om ytelser etter at de er fylt 62 år dersom de hadde en pensjonsgivende inntekt på et visst nivå før arbeidsevnen ble satt ned med minst halvparten. Dette gjelder likevel ikke dersom uførepensjonen er gitt med virkning fra et tidspunkt før personen fylte 62 år for eksempel etter reglene i §§ 22-13 og 22-14.

I *nytt tredje ledd* presiseres det at kravet gjelder likevel ikke dersom medlemmet ikke mottar ytelser som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17 på nivå med minstepensjon etter § 19-8 eller garantipensjon etter § 20-9 beregnet med full trygdetid, eller har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20.

Til § 20-12 tredje og fjerde ledd

Bestemmelsen omhandler levealdersjustering og nøytralt uttak.

I *tredje ledd* vises det til «uttakstidspunkt», mens det i fjerde ledd vises til «uttaksalder». I begge tilfeller menes alderen på tidspunktet for uttak, og departementet foreslår derfor at begrepet «uttakstidspunkt» i tredje ledd byttes ut med «uttaksalder».

I *fjerde ledd nytt fjerde punktum* presiseres det at delingsstallet som er fastsatt for den alderen

man er ved inngangen til den måneden pensjonen tas ut med virkning fra, legges til grunn for beregningen av pensjonen.

Til § 20-18 tredje ledd første punktum

Tredje ledd omhandler regulering av satsene for garantipensjon. Det presiseres i *første punktum* at satsene reguleres i samsvar med lønnsveksten og deretter justeres for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret.

Til § 25-17 første, andre og fjerde ledd

Bestemmelsen omhandler særregler ved krise i freds- og krigstid. I *første ledd tredje punktum* og *andre ledd første punktum* tas det inn henvisning til kapittel 20. I *fjerde ledd* slettes henvisningen til kapittel 20.

7.4 Merknader til endringene i lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerende stønad til personar med kort butid i Noreg

Til endringene i § 2

Det tas inn et nytt *andre ledd* som definerer begrepet «minste pensjonsnivå». Satsene for minste pensjonsnivå som angitt i folketrygdloven § 19-8 tredje til femte ledd vil fungere som maksimale satser for supplerende stønad. I definisjonen presiseres at dette refererer seg til minste nivå for en person med ugradert pensjon uten avkorting for manglende trygdetid.

Nåværende andre ledd blir etter dette nytt *tredje ledd*.

Til § 3 nytt tredje ledd

Det nye *tredje ledd* etablerer som vilkår for supplerende stønad at stønadstakeren fullt ut har nyttet sin rett til alderspensjon fra folketrygden, og også retten til pensjon fra andre norske eller utenlandske ordninger. Det samme skal gjelde for vedkommendes ektefelle mv. over 67 år. Bestemmelsen medfører at utsatt uttak av pensjon man har rett til, ikke vil gi økt rett til supplerende stønad.

Til endringene i § 5

Endringene i *første ledd* innebærer at de maksimale satsene for supplerende stønad knyttes til minste pensjonsnivå i folketrygden, se merkningene til endringene i § 2.

Endringene i *andre ledd* innebærer at barnetillegg til supplerende stønad også knyttes til minste pensjonsnivå i folketrygden.

Per 1. januar 2011 vil stønadssatsene etter første og andre ledd svare til gjeldende satser for supplerende stønad.

Til endringene i § 10

Endringene i *andre ledd første punktum* innebærer at supplerende stønad skal reguleres i takt med reguleringen av satsene for minste pensjonsnivå i folketrygden.

Endringene i *andre ledd andre punktum* innebærer at fradragene i supplerende stønad for ulike ytelser som stønadstakeren får fra annet hold skal reguleres i tråd med reguleringen av disse ytelsene.

7.5 Merknader til endringer i lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon)

Til § 19-6 tredje og fjerde ledd

Bestemmelsen omhandler levealdersjustering og nøytralt uttak.

I *tredje ledd* vises det til «uttakstidspunkt», mens det i fjerde ledd vises til «uttaksalder». I begge tilfeller menes alderen på tidspunktet for uttak, og departementet foreslår derfor at begrepet «uttakstidspunkt» i tredje ledd byttes ut med «uttaksalder».

I *fjerde ledd nytt fjerde punktum* presiseres det at forholdsholdstallet som er fastsatt for den alderen man er ved inngangen til den måneden pensjonen tas ut med virkning fra, legges til grunn for beregningen av pensjonen.

Til § 19-8

Bestemmelsen gir regler om minste pensjonsnivå. Det nivået den enkelte har rett til, er avhengig av vedkommendes sivilstand, ektefelle eller samboeres inntektsforhold og trygdetid.

Første ledd omformuleres for å få ordlyden i samsvar med ordlyden i tilsvarende bestemmelser i folketrygdloven § 3-2 andre ledd og § 20-10 andre ledd.

I *andre ledd* fjernes uttrykket «ved 67 år» for å gjøre det klart at satsene gjelder for alle alderspensjonister uavhengig av hvor gamle de er og av hvor lenge de har hatt en løpende alderspensjon.

Tredje til femte ledd er omredigert for å få uttømmende bestemmelser om hvilke satser som

gjelder hvilke grupper. For å videreføre gjeldende rett, er det videre nå regulert hvilken sats personer med samboer har rett til når samboeren mottar ytelser etter kapitlene 16 og 17. I tillegg er det presisert hvilke satser som gjelder når ektefelle eller samboer mottar avtalefestet pensjon.

I *sjuende ledd* om særregler for flyktninger presiseres det hvilke ledd i paragrafen som det henvises til.

Til § 19-14 tredje ledd første punktum

Tredje ledd omhandler regulering av satsene for minste pensjonsnivå. Det presiseres i første punktum at satsene reguleres i samsvar med lønnsveksten og deretter justeres for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret.

7.6 Merknader til endringer i lov 25. juni 2010 nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenestepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009)

Avsnitt III om endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse

Til § 23

Paragrafens første og andre ledd gir regler om oppsatt alderspensjon. Endringen i *første ledd* er en lovteknisk oppretting av henvisningen til regelverket for avtalefestet pensjon i offentlig sektor før fylte 65 år, som fra 1. januar 2011 er nedfelt i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse.

Til § 42

Paragrafen gir regler om regulering av alderspensjon under utbetaling. *Femte ledd* slår fast at det er reguleringsfaktorer fastsatt av Kongen etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd som skal benyttes ved regulering av pensjoner og pensjonsgrunnlag etter foregående ledd, det vil også si fjerde ledd. Endringen er en lovteknisk oppretting av henvisningen til første til tredje ledd, som skal være første til fjerde ledd.

Til § 24

Paragrafen gir regler om levealdersjustering og bruk av forholdstall. I *andre ledd* slås det fast at det er forholdstall fastsatt av Arbeids- og velferdsdirektoratet som skal legges til grunn, og det vises til folketrygdloven §§ 19-6 og 19-7. Henvisningen til folketrygdloven § 19-6 er ny og gjelder prinsippene som ligger til grunn for levealdersjusteringen, og gjelder også bruk av forholdstall på månedsbasis etter at det er forslått en presisering om bruk av forholdstall på månedsbasis i folketrygdloven § 19-6.

Avsnitt V om endringer i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

Til § 8 a

Bestemmelsen gjelder levealdersjustering og bruk av forholdstall og tilsvarer lov om Statens Pensjonskasse § 24. Det vises til merknaden til denne bestemmelsen.

Avsnitt VIII om endringer i lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere

Til § 10 a

Bestemmelsen gjelder levealdersjustering og bruk av forholdstall og tilsvarer lov om Statens Pensjonskasse § 24. Det vises til merknaden til denne bestemmelsen.

Til § 39

Paragrafen gir regler om regulering av alderspensjon under utbetaling og tilsvarer lov om Statens Pensjonskasse § 42. Det vises til merknaden til denne bestemmelsen.

Arbeidsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden).

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden)

I

I lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn gjøres følgende endringer:

§ 5 nr. 1 skal lyde:

Årspensjonen beregnes på grunnlag av antall pensjonsgivende fartsmåneder multiplisert med pensjonssatser som gjelder på uttakstidspunktet for fartstid opptjent som overordnet og/eller underordnet. Satsene på uttakstidspunktet utgjør for

- *overordnet 0,91 prosent av grunnbeløpet, og for*
- *underordnet 0,76 prosent av grunnbeløpet når fartstiden er opptjent etter 30. april 1993 og 0,65 prosent av grunnbeløpet når fartstiden er opptjent før 1. mai 1993.*

Inndelingen svarer til gruppene for betaling av arbeidstakeravgift, se § 9.

Måned som arbeidstakeren oppbærer pensjon for etter denne lov, regnes ikke med. Alderspensjonen regnes ikke for mer enn 360 fartsmåneder i alt. Har arbeidstakeren mer enn 360 fartsmåneder, regnes pensjonen på grunnlag av de måneder som gir størst pensjon.

§ 5 nr. 3 skal lyde:

Alderspensjon under utbetaling reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Ved første reguleringsstidspunkt etter pensjonsuttak i månedene juni til april settes fratrekket forholdsmessig ned ut fra når i perioden pensjonen ble tatt ut.

Ved regulering av pensjoner etter første ledd benyttes de reguleringsfaktorene Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd og § 20-18 åttende ledd.

Nåværende nr. 3 og 4 blir nye nr. 4 og 5.

§ 28 nr. 1 tredje ledd skal lyde:

Krigsfartstillegget er årlig 0,87 prosent av grunnbeløpet i folketrygden per 1. januar 2011 for hver fartsmåned som underordnet og 1,22 prosent av grunnbeløpet per 1. januar 2011 for hver fartsmåned som overordnet. Satsene reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. § 5 nr. 3 annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 29 nr. 1 første ledd skal lyde:

Dersom en alderspensjonist som har opptjent pensjonsgivende fartstid før 1. januar 1967 får en ugradert alderspensjon fra folketrygden som beregnet ved 67 år før levealdersjustering og tillagt eventuelt forsørgingstillegg til alderspensjon etter folketrygdloven §§ 3-24, 3-25 og 3-26 er mindre enn det alderspensjonen fra pensjonstrygden for sjømenn var før fylte 67 år, skal det gis et overgangstillegg fra pensjonstrygden som tilsvarende forskjellen.

§ 29 nr. 1 tredje ledd skal lyde:

Dersom pensjonen fra folketrygden øker utover det som skyldes at pensjonen reguleres, reduseres overgangstillegget med det overskytende.

II

I lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere gjøres følgende endringer:

§ 7 nr. 1 skal lyde:

Alderspensjon regnes ikke for mer enn 1560 premieuker i alt. Årspensjon for 1560 premieuker skal på *uttakstidspunktet* utgjøre 1,6 ganger folketrygdens grunnbeløp, forholdsmessig redusert hvis vedkommende har mindre enn 1560 premieuker.

§ 7 nr. 2 skal lyde:

Alderspensjon under utbetaling reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent. Ved første reguleringsstidspunkt etter pensjonsuttak i månedene juni til april settes fratrekket forholdsmessig ned ut fra når i perioden pensjonen ble tatt ut.

Ved regulering av pensjoner etter første ledd benyttes de reguleringsfaktorene Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd og § 20-18 åttende ledd.

Nåværende nr. 2 blir ny nr. 3.

III

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 11-4 nytt tredje og fjerde ledd skal lyde:

Dersom krav om arbeidsavklaringspenger settes fram etter at medlemmet har fylt 62 år, er det et vilkår for rett til arbeidsavklaringspenger at medlemmet hadde en pensjongivende inntekt på minst folketrygdens grunnbeløp i året før arbeidsevnen (jf. § 11-5) ble nedsatt med minst halvparten eller minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene før dette tidspunktet.

Vilkåret i tredje ledd skal likevel ikke gjelde dersom medlemmet ikke

- a) mottar ytelser som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17 på nivå med minstepensjon etter § 19-8 eller garantipensjon etter § 20-9 beregnet med full trygdetid, eller*
- b) har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20.*

§ 12-4 nytt andre og tredje ledd skal lyde:

Dersom krav om uførepensjon settes fram etter at medlemmet har fylt 62 år, er det et vilkår for rett til uførepensjon at medlemmet hadde en pensjongivende inntekt på minst folketrygdens grunnbeløp i

året før uføretidspunktet (jf. § 12-10) eller minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene før dette tidspunktet. Dette gjelder likevel ikke dersom uførepensjonen er gitt med virkning fra et tidspunkt før personen fylte 62 år.

Vilkåret i andre ledd første punktum skal likevel ikke gjelde dersom medlemmet ikke

- a) mottar ytelser som gjenlevende ektefelle etter kapittel 17 på nivå med minstepensjon etter § 19-8 eller garantipensjon etter § 20-9 beregnet med full trygdetid, eller*
- b) har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20.*

§ 20-12 tredje og fjerde ledd skal lyde:

Levealdersjustering og nøytralt uttak gjennomføres ved hjelp av delingstall, se § 20-13. Levealdersjusteringen kommer til uttrykk gjennom endring i delingstall fra et årskull til det neste for en gitt *uttaksalder*. Nøytralt uttak kommer til uttrykk gjennom forskjeller i delingstall ved ulike *uttaksaldre* innen hvert årskull.

Det fastsettes delingstall for hvert årskull fra og med 1954-kullet, som gjelder for uttak av alderspensjon mellom 62 og 75 år. Det fastsettes månedlige delingstall, som gjelder for uttaksaldre mellom hele år. Det fastsettes felles delingstall for kvinner og menn. *Ved beregning av pensjon benyttes delingstall for alderen ved inngangen til den måneden pensjonen tas ut fra.*

§ 20-18 tredje ledd første punktum skal lyde:

Satsene for garantipensjon, se § 20-9, reguleres i samsvar med lønnsveksten og *justeres deretter* for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret.

§ 25-17 første ledd tredje punktum skal lyde:

Utbetaling av ytelser til å sikre inntekt etter kapitlene 8, 10, 11, 12, 16, 17, 19 og 20 skal prioriteres foran utbetaling av andre trygdytelser.

§ 25-17 andre ledd første punktum skal lyde:

Dersom en krisesituasjon som nevnt i første ledd fører til at Arbeids- og velferdsetaten over et lengre tidsrom ikke ventes å ville kunne behandle alle nye krav om ytelser, skal behandling etter kapitlene 8, 10, 11, 12, 16, 17, 19 og 20 prioriteres foran krav om andre ytelser.

§ 25-17 fjerde ledd skal lyde:

De forvaltningsmessige bestemmelsene i kapitlene 21 og 22 og de finansielle bestemmelsene i kapitlene 23 og 24 kan helt eller delvis settes til side ved Arbeids- og velferdsetatens behandling etter denne paragrafen.

IV

I lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg gjøres følgende endringer:

§ 2 nytt andre ledd skal lyde:

Med minste pensjonsnivå meiner ein i lova her minste pensjonsnivå etter folketrygdlova § 19-8 tredje til femte leddet for ein person med ugradert pensjon utan avkorting for trygdetid.

Nåværende andre ledd blir nytt tredje ledd.

§ 3 nytt tredje ledd skal lyde:

Det er eit vilkår for rett til supplerande stønad at stønadstakaren og ein eventuell ektemake over 67 år fullt ut nyttar retten sin til pensjon frå folketrygda eller andre norske eller utanlandske ordningar.

§ 5 første ledd skal lyde:

Full supplerande stønad skal svare til

- minste pensjonsnivå med høg sats* for einslege stønadstakarar
- 125 prosent av minste pensjonsnivå med høg sats* for personar med ektemake under 67 år
- minste pensjonsnivå med ordinær sats* for kvar av ektemakane når begge har fylt 67 år

§ 5 andre ledd første punktum skal lyde:

Ytingane etter første leddet bokstavane a til c skal aukast med 20 prosent av minste pensjonsnivå med høg sats per barn under 18 år som personen forsørgjer og bur saman med i eitt hushald.

§ 10 andre ledd skal lyde:

Ved endring i minste pensjonsnivå skal supplerande stønad regulerast i tråd med endringa. Frådrag i stønaden etter § 6 på grunn av alderspensjon frå folketrygda, samt ytingar som er direkte knytte til grunnbeløpet eller blir regulerte etter tilsvarande reglar som for alderspensjon frå folketrygda, skal regulerast i tråd med endringa i desse ytingane.

V

I lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) gjøres følgende endringer i avsnitt I om endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd:

I endringen av § 19-6 skal tredje og fjerde ledd lyde:

Levealdersjustering og nøytralt uttak gjennomføres ved hjelp av forholdstall, se § 19-7. Levealdersjusteringen kommer til uttrykk gjennom endring i forholdstall fra et årskull til det neste for *en gitt uttaksalder*. Nøytralt uttak kommer til uttrykk gjennom forskjeller i forholdstall ved ulike *uttaksaldre* innen hvert årskull.

Det fastsettes forholdstall for hvert årskull fra og med 1943-kullet til og med 1962-kullet, som gjelder for uttak av alderspensjon mellom 62 og 75 år. Det fastsettes månedlige forholdstall, som gjelder for uttakssaldre mellom hele år. Det fastsettes felles forholdstall for kvinner og menn. *Ved beregning av pensjon benyttes forholdstall for alderen ved inngangen til den måneden pensjonen tas ut fra.*

I endringen av § 19-8 skal første til femte, samt sjuende ledd lyde:

Det er et vilkår for rett til minste pensjonsnivå at vedkommende har minst tre års trygdetid, se § 3-5. Fullt minste pensjonsnivå ytes til den som har minst 40 års trygdetid. Dersom trygdetiden er kortere, blir minste pensjonsnivå tilsvarende mindre.

Satsene for minste pensjonsnivå for ugradert pensjon fastsettes i forbindelse med den årlige reguleringen av alderspensjoner, se § 19-14 åttende ledd. Nivået fastsettes med flere satser som avhenger av sivilstatus og størrelsen på ektefellens inntekt og pensjon. Satsene for minste pensjonsnivå i paragrafen her gjelder uavhengig av når alderspensjon ble innvilget.

Lav sats ytes til den som lever sammen med en ektefelle som mottar foreløpig uførepensjon, uførepensjon, alderspensjon eller avtalefestet pensjon som nevnt i § 3-19 sjette ledd.

Ordinær sats ytes til den som lever sammen med ektefelle som ikke mottar ytelser som nevnt i tredje ledd og har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet. Det ytes også ordinær sats til den som i 12 av de siste 18 månedene har vært samboer med person

- som mottar ytelser som nevnt i tredje ledd, pensjon eller overgangsstønad etter kapitlene 16 og 17, eller*
- som har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet.*

Høy sats ytes til personer som ikke omfattes av tredje eller fjerde ledd.

En flyktning (§ 1-7) som er medlem i trygden har rett til et pensjonsnivå som nevnt i *andre til sjette ledd* uten hensyn til bestemmelsen i *første ledd* om trygdetid.

Endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn, lov om pensjonstrygd for fiskere og i enkelte andre lover (tilpasninger til endret alderspensjon i folketrygden)

§ 19-14 tredje ledd første punktum skal lyde:
Satsene for minste pensjonsnivå, se § 19-8, reguleres i samsvar med lønnsveksten *og justeres deretter* for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret.

VI

I lov 25. juni 2010 nr. 29 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i enkelte andre lover (oppfølging av avtale om tjenstepensjon og AFP i offentlig sektor i tariffoppgjøret 2009) gjøres følgende endringer:

I avsnitt III om endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse gjøres følgende endringer:

I endringen av § 23 første ledd skal første punktum lyde:

Fratrer et medlem sin stilling med minst tre års tjenestetid, men uten rett til straks å få pensjon etter denne lov eller lov om avtalefestet pensjon for *medlemmer av Statens pensjonskasse*, har han rett til oppsatt alderspensjon fra den aldersgrense som gjelder for stillingen, dog tidligst fra hans fylte 65 år.

I endringen av § 24 skal andre ledd lyde:

Levealdersjustering gjennomføres ved hjelp av forholdstall som fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet for årskull fra og med 1943-kullet, jf. folketrygdloven §§ 19-6 og 19-7.

I endringen av § 42 skal femte ledd lyde:

Ved regulering av pensjoner og pensjons-

grunnlag etter første til *fjerde* ledd benyttes de reguleringsfaktorer Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd.

I avsnitt V om endringer i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. gjøres følgende endring:

§ 8 a andre ledd skal lyde:

Levealdersjustering gjennomføres ved hjelp av forholdstall som fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet for årskull fra og med 1943-kullet, jf. folketrygdloven §§ 19-6 og 19-7.

I avsnitt VIII om endringer i lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere gjøres følgende endringer:

§ 10 a andre ledd skal lyde:

Levealdersjustering gjennomføres ved hjelp av forholdstall som fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet for årskull fra og med 1943-kullet, jf. folketrygdloven §§ 19-6 og 19-7.

I endringen av § 39 skal femte ledd lyde:

Ved regulering av pensjoner og pensjonsgrunnlag etter første til *fjerde* ledd benyttes de reguleringsfaktorer Kongen fastsetter etter folketrygdloven § 19-14 åttende ledd.

VII

Avsnitt I, II og IV trer i kraft 1. januar 2011.
Avsnitt III, V og VI trer i kraft straks.

Endringene i avsnitt IV i lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg § 5 trer likevel i kraft fra 1. mai 2011.
